Eva Vlčková, Ladislav Nyš, Jiří Kopsa

100 let
Prosincové generální stávky na Kladensku

aneb když bylo

Kladno „rudý Kronštadt“

Praha 2020

Publikace Institutu české levice, z. ú.

© Institut české levice, z. ú.

ISBN 978 – 80 – 270 – 8804 – 1

Obsah

Úvod 5

Vývoj v sociální demokracii po vzniku ČSR 7

Dělnické rady s heslem: „Kdo nepracuje, ať nerozhoduje a nejí!“ 16

1. máj 1920 „Kladenská přísaha“ 18

XIII. sjezd sociální demokracie 19

Prosincová stávka 21

Vliv dělnických důvěrníků v Poldině huti na tvorbu kolektivních smluv 31

Volná socialistická škola práce 33

Epilog 35

Kladno pražské chudině 37

Antonín Janoušek a Slovenská republika rad 38

Vyhlášení Slovenské republiky rad (původní znění) 39

Antonín Zápotocký - významný kladenský rodák 41

VŘSR a Antonín Zápotocký 43

Seznam použité literatury 45

Jsem rodilá Kladeňačka a také již 55. rok členkou komunistické strany. Vždy jsem byla velice hrda na své město, na jeho novodobou historii, jeho rozvoj a význam.

Význam Kladna, jako průmyslového centra, po roce 1990 vzal za své, což dnes není nic neobvyklého.

Chybí mi „rudá záře nad Kladnem" která provázela mé dětství i mládí a byla i symbolem historie dělnického hnutí.

My, členové komunistické strany i naši sympatizanti, nezapomínáme na nedávnou historii. Vážíme si osobnosti Antonína Zápotockého, našeho nejvýznamnějšího rodáka. Součástí této historie je i týdeník OV KSČM SVOBODA. SVOBODU vydáváme z úcty k její dlouholeté tradici i jako výraz úcty k Antonínu Zápotockému. Ten byl postupně jejím kolportérem, redaktorem i vydavatelem. Svoboda příští rok, v dubnu 2021, oslaví své 135. narozeniny. Prošla různými vývojovými fázemi, ale pořád je zde pro levicové občany – nejstarší dělnický list v zemi!

Kladensko již dávno není „rudé", i když okresní organizace KSČM patří mezi nejsilnější v republice. Samozřejmě také nám členská základna ubývá, vzhledem k věkovému složení, ale přicházejí i noví (byť nečetní) mladší členové a my doufáme, s Antonínem Zápotockým, že po nás „vstanou noví bojovníci."

Protože upadá i historické vědomí, chceme touto drobnou publikací přiblížit situaci na Kladensku v době po vzniku 1. republiky, kdy kladenští průmysloví i zemědělští dělníci stáli na špici boje za novou, spravedlivou - socialistickou republiku.

Možná, že někdo uvidí i určitou paralelu se současným novokapitalistickým vývojem v naší České republice. Jen zatím chybí ona revolučnost pracujících vrstev.

Ale kladenští komunisté se nevzdávají a věří i nadále v socialismus.

RSDr. Eva Vlčková, předsedkyně OV KSČM Kladno

ÚVOD

Léta 1918-1920 – roky dramatického zápasu o charakter nové republiky, patří právem k nejslavnějším epochám bojů kladenských pracujících i celé novodobé historie našeho kraje.

V těchto letech stál skutečně kladenský proletariát, díky své ideové vyspělosti, organizační semknutosti a disciplinovanosti, v čele celého českého dělnického hnutí. Rudý svit nad hutními provozy se stal symbolem revolučního Kladenska jako „Rudá záře nad Kladnem!"

Do rámce těchto let jsme přidali i tři, zdánlivě nesouvisející kapitoly a navíc dva nedávné výroční články z kladenské SVOBODY.

Ale teď k historickému roku 1920.

Po vzniku republiky se na Kladensku začaly, po vzoru sovětů, zakládat Dělnické revoluční rady, s Ústřední dělnickou radou se sídlem na Kladně. Jejich činnost byla skutečně revoluční.

Radikalizovali se i zemědělští dělníci na dvorech bývalých císařských velkostatků. A to právě v lednu 1920. Tehdy na podporu svých požadavků vyhlásili stávku, ke které se přihlásili i dělníci z průmyslu. Stávka byla pod heslem: *„Půdu těm, kteří ji obdělávají, továrny těm, kdož v nich pracují!"*

To byl začátek roku 1920, jehož historický revoluční závěr si chceme připomenout.

Rok 1918 - ohlasy Velkého října

Po vítězství VŘSR v Rusku, přišly bezprostřední ohlasy na Kladensko i v dopisech A. Zápotockého z fronty. Již v lednu 1918 se začaly šířit stávky od Vídně po většině území rakousko-uherské monarchie, jen sociální demokracie v Čechách váhala. Tak převzali **iniciativu dělníci Poldiny hutě**.

O půlnoci 18. ledna zastavili práci až do ranní směny a 7 tisíc dělníků obou směn vyrazilo do Kladna k Dělnickému domu, sídlu kladenské sociální demokracie a pak na kladenské náměstí, se svými požadavky na státní orgány – zejména s **požadavkem uzavření míru,** jak byl formulován v Brestu Litevském a výzvou k ostatním závodům. **Ihned se připojili dělníci kladenských železáren a dolů.**

20. ledna se konal tábor lidu, kterého se zúčastnilo více než 23 tisíc účastníků. Další den již přišlo **30 tisíc manifestujících**. Stávka se šířila po celých středních Čechách. Myšlenky Říjnové revoluce nacházely ohlas a v rezolucích se objevil i další požadavek - **o právu národů na sebeurčení**. **Stávkové hnutí zachvátilo celé Čechy.**

Za této situace nemohlo vedení sociální demokracie zůstat stranou, proto vyhlásilo na **22. ledna 1918 generální stávku. Pod heslem: *„Chceme světový mír"* se na Kladně sešlo 60 tisíc**

demonstrantů. Z tohoto shromáždění byl **zaslán revoluční pozdrav Leninovi a ruskému lidu**. Požadavek hutníků Poldiny hutě zněl: ***„Bojovat až do konečného vítězství.“***

Vedení sociální demokracie chtělo stávku jednodenní, což se Poldovákům, kteří ji vyvolali, nelíbilo, ale museli se podvolit. Ne však nadlouho. Již 15. února stávkovali znovu, ale neměli již tak velkou podporu, jen asi 300 hutníků.

Plná účast byla pak na **1. máje 1918, kdy se sešlo 40 000 demonstrantů**, ke kterým promluvil Bohumír Šmeral a ve svém projevu vyzdvihl **požadavek samostatného československého státu.**

Dne **6. května 1918 zahájili havíři celého Kladenska hladovou stávku,** za zlepšení zásobování a zvýšení mezd. I přes vyhrůžky vedení dolů, okresního hejtmana a pohotovost vojska, **byla stávka úplná**.

Kladensko se stalo **centrem hladových a zoufalých bouří.** Dne **8. května v kladenském a unhošťském okrese bylo vyhlášeno stanné právo a výjimečný stav**. Přesto **stávkující dál přepadávali velkostatky a dvory, mlýny a vlaky s potravinami**. **Odolávali 10 dní**, teprve 16. května byla stávka zlomena.

Docházelo však k dalším stávkám a **pasivní rezistenci**. Pro nedostatek uhlí musely být zastaveny některé provozy kladenských hutí – kovárny, válcovny, lisovny aj. a další závody. Vedení kladenské sociální demokracie nevyužilo situace a do čela tohoto živelného hnutí se nepostavilo. Stejně se chovalo vedení celé strany.

Na **14. října 1918 byla vyhlášena generální stávka proti vývozu potravin** do rakouských zemí. Představitelé české buržoasie nejdříve souhlasili, protože drancování českých zemí bylo i proti jejich zájmům. Když ale stávka přerostla v revoluční konání dělnické třídy, nutili vedení sociální demokracie, aby stávku odvolalo. Bylo však již pozdě. **Stávka ve všech průmyslových oblastech proběhla úspěšně.**

Na Kladensku byla generální stávka úplná. Na kladenském náměstí se sešlo 50 tisíc pracujících, kteří provolávali hesla: „Pryč s válkou!“ „Hanba monarchii!“ „Ať žije ruská revoluce!“

Nebylo pochyb, že monarchie končí. Avšak vinnou pravicového vedení Socialistické rady se **teprve 28. říjen stal dnem vyhlášení samostatného státu.**

Okolo **5. hodiny odpoledne 28. října byla zastavena práce v kladenských hutích a na kladenském náměstí se sešla oslavná manifestace. Vlna nadšení překryla revoluční požadavky.**

Manifestace se opakovala i **29. října za účasti 60 tisíc účastníků**, kde řečníci vybízeli k národní kázni a důtklivě připomínali opětný návrat do práce 30. října.

Československá republika se zrodila!

Vývoj v sociální demokracii po vzniku ČSR

Vyhlášením Československa skončilo období bojů pracujících za vytvoření samostatného státu! Ale vývoj v novém státě se příliš neměnil k lepšímu. Stále stoupala drahota, nezaměstnanost i bytová krize. Dělníci byli opět nuceni se bránit.

Nové stávky a demonstrace nabývaly výrazně třídní charakter. Podle vzoru z Ruska se **ustavovaly závodní rady**. Byly organizovány lidové zásobovací, bytové a hospodářské výbory. Revolučně demokratickou činnost se pokoušely rozvinout národní výbory utvořené po 28. říjnu 1918. Pracující si sice vymohli 8hodinovou pracovní dobu, svobodu tisku i shromažďovací, ale zároveň si uvědomovali, že představitelé sociální demokracie prosazují pravicovou protidělnickou politiku. Takže boj o socialismus dále pokračoval.

Už **XII. sjezd sociální demokracie v prosinci 1918 byl velmi bouřlivý**. **Započal zápas o prosazení revoluční levicové politiky ve straně.** Sjezdu se zúčastnila **100 členná kladenská delegace, čele s Antonínem Zápotockým**. Ten ostře kritizoval spolupráci s buržoasií a požadoval po vedení strany socialistickou politiku. Kolem kladenské delegace se shromažďovali další radikálně smýšlející delegáti. Vzniklá levicová opozice kritizovala nacionalistickou politiku vedení strany v období převratu, hájila Říjnovou revoluci v Rusku a české komunisty, vracející se z Ruska. (Československá komunistická strana na Rusi, byla čs. sekcí při KSR/b/.) Současně kritizovala ústupnost vedení sociální demokracie vůči politice české buržoasie a koaliční spolupráci s pravicovými politickými stranami. Pravicové vedení tehdy situaci ještě zvládlo. Nemohlo však zastavit další formování levice.

Diferenciační proces v sociální demokracii se naplno projevil i v kladenské organizaci. Svými revolučními činy se **Kladensko se postupně stávalo centrem levé opozice** ve straně. Kladenští dělníci bránili rovněž komunistické navrátilce z Ruska. O událostech kolem návratu našich prvních komunistů do Československa, vypovídá píseň z roku 1919

„O tom bolševickém Kladně“, z níž citujeme začátek*:*
„ Když se národ počal bát své vlády,
vracely se zase staré řády
a rakouský kriminál
v republice straší dál.

Že k nám přišla z Ruska dravá fena,
že republika prý je ohrožena,
přišel pokyn od vlády:
Pochytejte neřády…“

Kladenští byli proti intervenci československého státu vůči Maďarské republice rad, **podporovali vznik Slovenské republiky rad,** už proto, **že její představitel Antonín Janoušek aktivně působil v dělnickém hnutí na Kladně** a důrazně odsuzovali teror, rozpoutaný na tomto území po její porážce. Nesouhlasili ani s utvořením československé vlády v čele se sociálním demokratem Tusarem, představitelem pravice ve straně.

Pro svůj nekompromisní postoj k buržoasnímu československému státu si Kladno vysloužilo hrdý název **„český rudý Kronstadt"**. */Kronštadští námořníci byli v r. 1917 jednou z hlavních opor ruské bolševické strany./*

Koncem března 1919 zveřejnily všechny přední sociálně demokratické listy, samozřejmě i SVOBODA, článek s titulem **„Dělnické rady", s požadavkem na jejich zřizování.**

Až do prosince 1920 si kladenští dělníci uhájili plnou svobodu shromažďovací. Dokonce okresní hejtman musel kapitulovat a vydal směrnici četnickým stanicím, aby neohlášené a nepovolené schůze ani neoznamovaly. Navíc kladenská SVOBODA, jako jediný časopis v republice, vycházela i po zpřísněném příkazu ministerstva vnitra, bez předběžné cenzury.

Aktivity dělnického hnutí na Kladensku v datech od 28. října 1918 do Prosincové generální stávky

28. a 29. říjen 1918
- **Tábory lidu na kladenském náměstí k vyhlášení samostatného státu**
- Opět vychází **SVOBODA** (časopis strany) místo oportunistické Kladenské Svobody

Listopad
- Řada celozávodních schůzí, na kterých vyzývá Antonín Zápotocký **k vytváření odborových organizací**
- Členské a veřejné schůze v obcích s programem *„Co chce sociální demokracie?"* Výsledkem byl velký příliv členů do strany. II. kladenský kraj vydal do konce roku 1918 20 000 legitimací a stal se tak prvním v republice počtem členů
- **zavedení lidových komisařů – důvěrníků dělnictva**

15. listopad 1918
- **Kladenští kováci zavedli osmihodinovou pracovní dobu** (jako první v republice po kladenských havířích)

25. listopad 1918
- **Kladenští havíři** vstupují do stávky proti porušování kolektivní smlouvy

26. listopad 1918
- **Stávka dělníků Poldiny huti** za požadavky:

1. Jednací řeč v závodě bude česká
2. Závodní konzumy budou pod dohledem dělnictva
3. Mzdy za noční práci navýšit o 100%
4. Rakouští ředitelé a úředníci budou propuštěni

25. prosinec 1918

- **Aktiv dělnických důvěrníků** – trval až do 1. ledna 1919
  Kladenští dělníci se mezi prvními staví **za práva a ochranu navrátilců z Ruska** – zajatých českým i slovenských vojáků, kteří se pak zúčastnili bojů po boku Rudé armády **a založili v květnu 1918 Československou komunistickou stranu na Rusi**

- Rozhodnutí **nepředkládat SVOBODU k cenzuře** na okresní politickou správu. Vycházela tak jako jediný necenzurovaný časopis v republice.

5. leden 1919

- Na shromáždění v kladenské Sokolovně poslanec národně socialistický legionář Svozil očerňoval bolševiky, což mu vyvrátil A. Zápotocký

7. leden 1919

- **Protidrahotní demonstrace** – přerostla v rabování

8. leden 1919

- **Vláda vyslala do Kladna vojsko a četnictvo a vyhlásila výjimečný stav a stanné právo**

- **Aktiv dělnických důvěrníků**, ze kterého vzešly **požadavky na vládu**:
  1. Stanovení jednotných snížených cen na všechny druhy potravin a životních potřeb
  2. Rekvizice zásob ve skladech i u agrárníků
  3. Zabavení nebo nejvyšší zdanění lichvářských zisků
  4. Vyvlastnění velkostatků
  5. Zestátnění dolů
  6. Zabavení velkokapitalistických průmyslových podniků
  7. Bezodkladná úprava znehodnocené valuty
  8. Urychlené provedení voleb do zákonodárného shromáždění

12. leden 1919

- **Tábor lidu** před Dělnickým domem. **Objasnění ruské revoluce a jejího významu pro naše dělnické hnutí**

Únor 1919

- SVOBODA vychází třikrát týdně

5. březen 1919

- Schůze dělnických důvěrníků. Byla vyjádřena **solidarita s oběťmi četnického teroru v ostatních průmyslových oblastech**

- Vzneseny požadavky na vládu zajišťující: „ …**naprostou svobodu shromažďovací, tiskovou a volnost projevu**

7. březen 1919
- **Tábor lidu – 40 000 tisíc účastníků** podpořilo žádost dělnických důvěrníků z 5. března

9. březen 1919
- **Tábor lidu – za účasti 20 000 tisíc pracujících**

19. duben 1919
- **Ustavující schůze 350 dělnických důvěrníků a 150 zástupců nedělnických vrstev** s výsledkem – zřizování **Dělnických rad**

1. květen 1919
- Tábor lidu - **mohutná májová manifestace 60 000 pracujících na náměstí, pod heslem „Proletáři všech zemí spojte se!“** Jedním z řečníků byla Marie Majerová.

10. květen 1919
- **Zahájeny volby do Dělnických rad, trvaly až do 17.** května

14. květen 1919
- **Na Kladně byla ukončena činnost Národního výboru**.
  Ta v celé republice již na příkaz vlády skončila 4. prosince 1918. **NV pro okres Kladensko-unhošťský měl 19 členů, jeho činnost ovlivňovalo z většiny dělnictvo** a jako jediný republice existoval až do jara 1919. Měl hlavně úlohu aprovizační a obsahoval jedinou komisi – Hospodářskou radu.

18. květen 1919
- Tábor lidu před Dělnickým domem – **výzva havířů k socializaci dolů**

21. květen 1919
- Průvod Kladnem přestárlých, trpících nouzí, žádajících spravedlivou podporu ve stáří

23. květen 1919
- **Demonstrace proti lichvě a keťasení, v průvodu na náměstí neseny dvě šibenice,** symbol smrti keťasům. Jedna byla postavena na náměstí a účastníci nutili známé lichváře a keťasy, aby pod ní slavnostně přísahali, že již nebudou odírat lidi

7. červen 1919
- Schůze o poválečné situaci členů **dělnických rad, politických a odborových důvěrníků. Odsouhlaseno prohlášení**:
  1. ***Český lid po utrpení během světové války potřebuje nutně mír a cílem čs. politiky musí být mír uchovat a uklidnit i situaci na Slovensku***

2. *V zájmu dělnické třídy je, aby Čs. sociálně demokratická strana měla* ***jednotnou směrnici a proto je nutné svolání sjezdu*** (byl to výraz nesouhlasu s vládní politikou i politikou vůdců soc. dem.)

3. ***Vzhledem k událostem na Slovensku se žádá, aby naši vedoucí činitelé zahájili diplomatickou intervenci, pro zastavení ozbrojených akcí***
(Tímto prohlášením se kladenští dělníci vyslovili nejen proti vládní politice, ale i proti pravicovým vůdcům sociální demokracie.)

15. červen 1919

- **První volby v samostatné ČSR.**
V 89% obcí Kladenska dosáhla sociální demokracie naprosté většiny.
Celkem bylo v Kladenském kraji odevzdáno pro sociální demokracii přes 100 000 hlasů, což bylo 60 %.
V důsledku voleb mělo kolem 300 obcí Kladenska levicového starostu, včetně Kladna, kde vedl radnici starosta Kindl

21. červen 1919

- V rámci **celorepublikového stanného práva byl, kromě jiných, zatčen Antonín Zápotocký** pro podezření, že je ve styku s maďarskými komunisty
- Byl konfiskován náklad SVOBODY

Do konce června 1919

- Intervence dělníků u vlády za propuštění A. Zápotockého. Intervence byly úspěšné.

8. červenec 1919

- **Tábor lidu proti sestavení nové vlády**

9. červenec 1919

- **Schůze dělnických důvěrníků** – vyřčena **protestní nóta**:
  1. *Nebyla demokraticky provedena rekonstrukce vlády, nebyl brán zřetel na přání širokých lidových mas*
  2. *Zrušit a odstranit třídní panství – soukromokapitalistický výrobní systém*
  3. ***Republiku ve všech směrech socializovat***
  4. ***Odvolat stanné právo a výjimečný stav***

21. červenec 1919

- **Jednodenní generální stávka** na počest **Dne mezinárodní solidarity proletariátu**
- **Tábor lidu na kladenském náměstí za účasti 20 000 dělníků** s rudými prapory, hlavní řečník Ant. Zápotocký

23. červenec 1919

- Protestní stávka dělníků s požadavkem „***Okamžité vyvlastnění Poldiny huti!“***

4. srpen 1919

- Dělničtí důvěrníci z Kladenska se obrátili na Výkonný výbor sociální demokracie v Praze se žádostí o brzké svolání sjezdu strany a připojení se k III. internacionále.

17. srpen 1919

- **Pochod kladenských pracujících s rudými prapory do Prahy k uctění památky zakladatelů sociálně demokratické strany v hostinci „U kaštanu" a současně demonstrace na hradním nádvoří, za propuštění nezákonně vězněných soudruhů**
  (Přítomnost zástupců kladenského lidu na nádvoří Pražského hradu způsobila příslib zrušení výjimečného stavu a stanného práva a urychlené přelíčení se zatčenými soudruhy.)

Září 1919

- Na popud Dělnické rady byla v Kladně založena **Volná socialistická škola práce,** která měla umožnit výchovu mládeže v duchu socialismu
  (Ojedinělý pokus v republice. Škola zrušila výuku náboženství a kladla velký důraz na polytechnickou výchovu.)
- Krajská konference mládeže se přihlásila k III. Internacionále

14. říjen 1919

- Veřejná schůze v Kladně a **manifestace za budoucí socialistickou republiku**

28. říjen 1919

- **Tábor lidu za vytvoření socialistické republiky**

1. a 2. listopad 1919

- Na prvním poválečném sjezdu mládeže se kladenští delegáti ostře vyhraňují proti oportunistickému vedení sociální demokracie, a hlásí se k III. Internacionále

22. listopad 1919

- **Dělnické rady zaslaly vládě protest s hrozbou jednodenní stávky, nebudou-li uvěznění ruští navrátilci-komunisté propuštěni**
  (1. prosince 1919 byla všem obviněným odevzdána žaloba pro zločin proti branné moci státu – 4. prosince zahájeno přelíčení a pro naprostý nedostatek důkazů byli obvinění propuštěni.)

7. prosinec 1919

- Z **iniciativy kladenských** dělníků se sešla **konference marxistické levice**, která přijala ***Programové prohlášení marxistické levice Československé sociálně demokratické strany dělnické***

leden 1920

- Vypukla **všeobecná stávka zemědělského dělnictva na jednatřiceti dvorech** kladenského kraje, která **trvala až do 6. února**. Šlo o požadavky:

1. ***Uzavření kolektivních smluv***
2. ***Uznání odborové organizace***
3. ***Nekonat žádné sankce vůči zvoleným důvěrníkům***
   Vláda vyslala na statky vojsko jako stávkokaze, na což stávkující rozšířili své požadavky
4. ***Velkostatky odevzdat do hospodaření dělnickým a hospodářským družstvům***
   Vláda, pod nátlakem, že solidární kladenské dělnictvo vstoupí rovněž do stávky, odvolala vojsko, požadavky stávkujících zemědělských dělníků uznala, až na združstevnění velkostatků.

6. leden 1920

- Dělnická rada vydala vyhlášku:
  „Okresní dělnická rada v Kladně oznamuje všem organizacím a občanstvu, aby i nadále žádné shromáždění nehlásilo politickým úřadům. Občanstvo republiky Československé musí hájit svoje základní svobody: shromažďovací, tisku, slova. Dělnictvo nesmí ze svých základních práv ničeho sleviti, má-li dojíti ku svým cílům.“

8. leden 1920

- **Ve SVOBODĚ byl otištěn: „Manifest k socialistické mládeži všech zemí.“ Celý náklad byl zabaven**
- Kladenští kováci proti tomuto zabavení tak silně protestovali, že okresní hejtman, byl donucen povolit prodej celého nákladu

13. leden 1920

- Shromáždění havířských důvěrníků a členů dělnických rad v Dělnickém domě
  Schválena akce: ***„Kladno pražské chudině“***

19. února 1920

- Havíři podávají další požadavky, ohledně mezd a zajištění ve stáří

22. únor 1920

- Koná se **první konference sociálně demokratických žen Kladenského kraje**
- Odhlasovány **dvě rezoluce**:
- V I. se kladenské ženy *přihlašují k programovém prohlášení marxistické levice a vyslovují pozdravy a obdiv ruským ženám*
- II. rezoluce obsahuje:
  1. *Nutnost výchovy členstva a nestranických mas*
  2. *Odsouzení třídní justice*
  3. *Vláda ČSR musí uznat vládu ruskou a navázat s ní hospodářské styky*
  4. *Protest proti militarismu a zbrojení*
  5. *Zřízení více měšťanských škol*
  6. *Zavedení péče o školní a kulturní vzdělání, podle sovětského Ruska*
  7. *Ostrý protest proti surové intervenci vůči maďarským revolucionářům*

23. březen1920
- SVOBODA zveřejnila **„Stanovisko levice k nadcházejícím volbám“**
- Byly vypsány první parlamentní volby v samostatné republice.

15. duben 1920
- **Manifestace 50 000 pracujících na kladenském náměstí, spojená s polodenní generální stávkou, za uzavření míru se sovětským Ruskem**

23. až 24. duben 1920
- Nové **volby zástupců do dělnických rad na závodech** – sociální demokracie spolu s národními socialisty získaly 50% všech hlasů. Kladno se stávalo levicovým sociálně demokratickým městem

1. květen 1920
- Na **májové manifestaci 45 000 účastníků** odsouhlasilo **Přísahu kladenského proletariátu: *„Za Májákem ruské revoluce“,*** jejímž autorem byl Antonín Zápotocký
- Kladenská socialistická mládež dostala revoluční pozdravy od ÚV Komsomolu

30. květen 1920
- **Tábor havířů**, požadující **zkrácení pracovní doby na 6 hodin při nezmenšeném platu** - pro nedostatek potravin není možné více hodin pracovat!
  Vláda po tomto protestu zlepšila zásobování Kladna.

11. červen 1920
- Dělníci Poldiny huti zastavují práci a požadují **neodkladné vyvlastnění závodu**

16. červen 1920
- Na celozávodní schůzi dělníků Poldiny huti je vysloven **požadavek socializace huti**
- Rovněž na celozávodní schůzi havířů je **požadavek socializace dolů a závodů**

31. červenec 1920
- Volby do hornických závodních rad

19. srpen 1920
- **Manifestace 40 000 Kladeňáků proti novým válečným pokusům Čtyřdohody** – Polsko napadlo sovětskou republiku. Mezinárodní situaci jim objasňoval Bohumír Šmeral
- V **deníku SVOBODA** vycházely články B. Šmerala: „Pravda o sovětském Rusku!“

Září 1920
- **SVOBODA uveřejňuje dopisy Antonína Zápotockého ze sovětského Ruska, kam byl vyslán jako delegát II. kongresu III. internacionály**

19. září 1920

- Na **konferenci zástupců politických a odborových organizací a členů Dělnických rad** byly podány **informace o II. kongresu III. internacionály** a odhlasována **rezoluce, aby se XIII. sjezd strany konal** za všech okolností a to **ve stanoveném termínu – 25. - 28. září**

21. září 1920

- Důvěrníci Velkého Kladna odhlasovali **plnou podporu levici**

22. září 1920

- Výkonný výbor II. kraje vyzval delegáty kraje, aby se sjezdu bezpodmínečně zúčastnili

23. září 1920

- Na **velké schůzi důvěrníků a členů dělnických rad** Antonín Zápotocký vysvětloval situaci ve straně. Bylo odhlasováno **Prohlášení, které požaduje, aby Československá sociálně demokratická strana se na sjezdu připojila ke III.Internacionále**

25. - 28. září 1920

- **XIII. Sjezd Československé sociálně demokratické strany zaznamenal úplné vítězství levice**

14. říjen 1920

- Tábor lidu v Kladně za účasti zástupců sovětských odborových organizací

8. listopad 1920

- Řada veřejných shromáždění závodních i členských s programem: ***„III. výročí VŘSR!“***

20. listopad 1920

- **První boj o LIDOVÝ DŮM v Praze**
- **Pochod několika tisíc kladenských dělníků do Prahy na obranu Lidového domu**

5. prosinec 1920

- **Konference levice**, která vyjádřila:
  1. ***Nutnost uspořádání poměrů ve straně absolutním osamostatněním levice***
  2. ***Vytvoření jednotné proletářské fronty v republice***
  3. ***Připojení k III. internacionále***

  Na konferenci vystupovali Ant. Zápotocký a B. Šmeral a nastínili budoucí postup levice, nejbližší úkoly revolučního hnutí, z nichž je nejdůležitější třídní a revoluční výchova dělnictva.

10. prosinec 1920

- **Prosincová generální stávka, která na Kladensku vstoupila do dějin dělnického revolučního hnutí, pro svou jednotnost a úplnost**

Dělnické rady s heslem: „Kdo nepracuje, ať nerozhoduje a nejí!“

Dělnické rady, podle sovětského vzoru, začali dělníci zakládat nejdříve na Kladensku a později i v celé republice. Program Dělnických rad, který vysvětloval Antonín Zápotocký, vyjadřovalo heslo kladenským dělníkům blízké a srozumitelné: ***„Kdo nepracuje, ať nerozhoduje a nejí!“***

Koncem března 1919 **požadavek vzniku dělnických rad, jako základu dělnické moci**, se setkal mezi veškerým průmyslovým dělnictvem se značným ohlasem. Stal se i předmětem velké vnitrostranické diskuse mezi pravicí a levicí v sociálně demokratické straně. Objasňování myšlenky se nejvíce věnovala kladenská SVOBODA.

V dokumentu „***Pojednání o dělnických radách“*** se říká:

1.čl. Ústavy ČSR zní : ‚Lid je jediný zdroj veškeré státní moci‘. Avšak všechny následující zákony dokazují pravý opak a snaží se, aby toto znění ústavy bylo jen papírovým tvrzením. Z toho jasně vyplývá, že chce-li dělnictvo, by dnešní společenský řád byl změněn na spravedlivý – socialistický, musí nastoupit svou vlastní cestu, cestu třídní, dělnickou.

Chce-li horník, by doly přešly do správy těch, kdož uhlí dobývají, chce-li hutník, by hutě přešly do správy těch, kdož vyrábějí železo a ocel, chtějí-li zemědělci, by půda byla majetkem těch, kdož ji obdělávají, chce-li dělnictvo, by veškeren výsledek práce patřil těm, kdož svými schopnostmi, bez zvláštních nároků, tvoří vše, co společnost k žití potřebuje, nechtí-li matky, by jejich mužové a synové byli znovu vydáni nebezpečí nových válek, chtějí-li příslušníci pracující třídy trvalý mír mezi národy, musí vytvořit novou společnost- **společnost socialistickou, jejímž základem jsou Dělnické rady**.

Dělnické rady jsou výrazem třídního boje, jsou představitelem dělnické třídy. Do DR mohou volit a voleni býti pouze ti, kdož pracují, nedopustili se žádných činů proti dělnické cti a nikoho námezdně nezaměstnávají.

Dělnické rady mají za povinnost nahradit dnešní byrokratický aparát a v okamžiku, kdy proletariát zvítězí nad kapitalistickou společností, přejímají řízení státu.

Tvořením dělnických rad, připravujeme si lepší budoucnost, budoucnost spravedlivé společnosti, společnosti socialistické.

Tvořte dělnické rady, budoucí dělnické vládní orgány!“

Dělnické rady se právem považovaly za politického vedoucího celého dění na závodech. Kdežto závodní rady (důvěrníci) byly obdobou odborových orgánů zaměstnanců. Na některých závodech si nejdříve musely ujasnit kompetence.

Začátkem května proběhly volby do dělnických rad. Na Kladensku od 10. do 17. května 1919. Volební právo měli všichni nad 18 let, muži i ženy, voleni mohli být zástupci starší 21 let. Volilo se na závodech, velkostatcích, ve vojsku a v místech. Na Kladensku se zúčastnilo voleb 10.736 voličů, z nichž 10 334 odevzdalo své hlasy. **Dělníci myšlenku Dělnických rad schvalovali a jako své orgány je potvrdili.**

Vzniklá **Okresní dělnická rada** se stala organizátorkou dělnických rad nejen na Kladensku. Obracela se k dělníkům v celé republice a vyzývala k zakládání DR a ke společnému boji za socialistickou republiku. Navazovala i styky mezi německým a polským dělnictvem. Hnutí dělnických rad pomohlo i urychlit vývoj levicového hnutí v sociálně demokratické straně.

Její činnost byla známa i v Ústřední dělnické radě. Ta pak byla žádána, aby její regenti přijeli informovat na mnoho míst republiky. Žádosti o instrukce se množily, proto byla vydána brožura s názvem „***Rady dělnických, vojenských a zemědělských zástupců“*** v 10000 nákladu.

V polovině roku 1920 dospíval nástup marxistické levice v sociální demokracii ke svému vyvrcholení. Na celém území republiky se **šířilo a rostlo hnutí Dělnických rad, které se na mnoha místech staly skutečnými „mocenskými činiteli“.**

Hnutí Dělnických rad však nebylo dostatečně podchyceno, usměrněno a vedeno, ale i tak přispěly významně k tomu, že se mezi dělnictvem, nejen v sociální demokracii i národními socialisty, či jen organizovaným odborově aj., začalo diskutovat o nutnosti samostatného jednotného vedení za svržení kapitalismu a dosažení socialismu.

Dělnické rady sehrály významnou úlohu i v prosincové generální stávce 1920, kdy byly iniciátorem zakládání revolučních výborů.

1. máj 1920 „Kladenská přísaha“

1. máj 1920 - na kladenském náměstí **shromážděných 45 tisíc pracujících**, zklamaných vývojem v nové republice, složilo **slavnostní Přísahu věrnosti ruské revoluci a III. internacionále**. Přísahu přednesl její autor **Antonín Zápotocký**, účastníci ji vyslechli s obnaženými hlavami a rukama zdviženýma k přísaze.

„Jásáme vstříc, zvláště proletariátu ruskému, který prvý, nelekaje se svízelů, po těžkých dobách boje, utrpení, zkoušek a nesmírných obětí, nastoupil vítěznou, obrodnou, oddechu neznající a překážek se nelekající revoluci, rozbil okovy, rozmetal trůny, rozšlapal soukromo-kapitalistické řády, zničil jejich panství a uznávaje toliko jeden majestát, majestát práce, vložil vládu a moc do rukou jediného oprávněného vládce – do rukou pracujícího lidu.

I my, hledíce kolem sebe na chmurné, bezútěšné dny nejistoty, hospodářské zhouby, zásobovací krize, drahoty, lichvy, všechno to úžasné bahno, které se šíří jako přirozený důsledek hroutící se a skomírající kapitalistické společnost, cítíme vlnobití, blížící se světové sociální bouře, která obrodí a ozdraví celý svět.

Přes překážky i hradby, přes úsměšky, zlobu i proklínání, bez kompromisů a ústupků jíti vpřed za velkým majákem ruské revoluce, za hrdým, rudě zářícím praporem neposkvrněné, čisté proletářské III. internacionály, dnes slavně, muži i ženy – přísaháme!“

XIII. sjezd sociální demokracie

Na přelomu **července a srpna 1920 se konal v Moskvě II. kongres III. internacionály**. Zúčastnila se jej i **československá delegace v čele s Antonínem Zápotockým.** Kongres přijal 21 podmínek pro vstup do Komunistické internacionály, v nichž byl mj. požadavek, aby dělnické strany přetrhaly všechny svazky s oportunismem. **„Revoluční socialistická III. internacionála, budující mezinárodní dělnickou organizaci proletariátu, zve i proletariát Československé republiky do svého středu…“** psal Antonín Zápotocký kladenským soudruhům. V rámci pobytu v Moskvě se setkal i s V. I. Leninem. Po návratu bojoval celou svou činností za to, aby českoslovenští pracující vybudovali stranu, která by podmínky Komunistické internacionály splnila.

Léto roku 1920 bylo ve znamení příprav na XIII. sjezd sociálně demokratické strany. Na něm se měl rozhodnout boj mezi pravicí a levicí. Brzy bylo zřejmé, že levice získá převážnou většinu členstva. **V kladenském kraji bylo na sjezd zvoleno 53 delegátů a všichni patřili k levici.**

V červenci pravicoví vůdci svolali poradu do smíchovského Národního domu. Tam hlavní referát přednesl Rudolf Bechyně. Řekl mimo jiné: »Zápas o národní samostatnost vyvolal v masách naděje v rychlé uskutečnění velkých idejí a cílů sociálních, jichž říjnový převrat a demokratická republika nesplnily. Část lidu má pocit, jako by byla ošizena o pravé plody převratu…« (citováno podle Jindřicha Veselého O vzniku a založení KSČ).

XIII. sjezd strany se měl konat koncem září. V polovině září bylo jasné, že většina delegátů je levicového myšlení, tedy že jsou to stoupenci levicového kurzu ve straně. Pravicové vedení se proto pokusilo mu zabránit návrhem na odložení o tři měsíce. Tato lhůta měla být dostatečná, aby byl čas změnit výběr delegátů či alespoň velkou část ovlivnit. Pravicové vedení strany začalo připravovat spiknutí, aby zvrátilo nevýhodnou situaci. Podle připraveného plánu **Tusarova vláda podala demisi**. Prezident Masaryk demisi přijal a jmenoval tzv. úřednickou vládu.

Ve vedení strany pak pravicoví předáci prosadili **návrh, aby sjezd byl odložen** a aby na něj byli připuštěni pouze ti delegáti, kteří **písemně potvrdí, že nejsou pro III. internacionálu.** Důvod uvedl sám Tusar - podle něj jde o dobu, kdy se bude ve straně diskutovat o přistoupení k 21 podmínkám Komunistické internacionály, což navrhovala levice a odpovídalo to náladám členstva. Návrh byl předložen zastupitelstvu. Třicet osm přítomných bylo pro, osmnáct zástupců levice proti. **Nový termín sjezdu byl stanoven na 25. a 26. prosinec.** A aby toho nebylo dost, bylo rozhodnuto, že **levicoví kandidáti, zvolení masou členstva, nemají více právo zastupovat své organizace.**

Dne **15. září 1920** se sešla na Kladně závodní dělnická rada Pražské železářské společnosti a usnesla se protestovat proti odložení sjezdu. Okresní dělnická rada vzala její protest za svůj a **bylo rozhodnuto, že když nebude moci být sjezd v Praze, učiní kladenští dělníci vše, aby se mohl nerušeně konat na Kladně pod jejich ochranou.**

Ve stejný den 15. září se v hostinci U Zábranských v pražském Karlíně se sešlo 291 důvěrníků sociálnědemokratických organizací z Velké Prahy a rozhodli sjezd strany konat v původním termínu. Vytvořili k tomu dokonce akční výbor. Stejné stanovisko přijala i redakce Práva lidu.

I proti vůli pravicových předáků se XIII. sjezd sociálně demokratické strany sešel a v původním termínu. Do Smetanovy síně **Obecního domu v Praze** přišlo 321 delegátů, téměř tři čtvrtiny zvolených delegátů. Sjezd mohl začít hlavním referátem dr. Bohumíra Šmerala. Ve **svých usneseních se sjezd vyslovil pro diktaturu proletariátu, dal straně úkol ustavit závodní a dělnické rady. Vytýčil konkrétní socializační požadavky a vyslovil souhlas se zásadami a podmínkami III. internacionály**. Naprostá většina delegátů zvolila nakonec **nové vedení strany a vyřadila z něj pravicové vůdce.**

Sjezd vytvořil fakticky samostatnou levicovou, ale stále ještě sociálně demokratickou stranu, která získala podporu většiny členů. Trvala však zatím na udržení jednoty strany.

Lidový dům s tiskárenskými podniky sociální demokracie, převzalo vedení zvolené na sjezdu.

První zásah státní moci směřoval k tisku. Úředně byl levici odebrán titul Právo lidu. Proto se změnil na Staré Právo lidu, ale i užívání tohoto titulu bylo úředně zakázáno. Proto **21. září 1921 vyšel deník sociální demokracie pod názvem *RUDÉ PRÁVO*.**

Prosincová stávka

Pravicoví vůdci sociální demokracie se nemohli smířit se svou porážkou, a aby dokázali svou pravdu a to, že levice vede dělnické hnutí do záhuby, spojili se s vedením státu k vymyšlení plánu, jak dělníky vyprovokovat k nepředloženým činům a pak mocensky zasáhnout. Právem se domnívali, že dělnictva se dotkne zabrání Lidového domu, který byl od sjezdu v majetku levice. A tak již koncem listopadu rozšířili falešnou zprávu o zabrání Lidového domu. To podnítilo levici k boji o tento majetek. Jen z Kladna přijelo několik tisíc pracujících bránit Lidový dům. Generálka vyšla, brzy měla být premiéra.

Dne 9. prosince 1920 byla uzavřena tiskárna Rudého práva v Lidovém domě v Praze. Akce měla vyprovokovat dělnictvo ke generální stávce, aby tato přinesla možnost státní moci ostře a ozbrojenou mocí zasáhnout a potlačit tak celé dělnické hnutí. Dělníci šli svou tiskárnu chránit, ale po brutálním otevřeném střetu s policií, byl celý Lidový dům uzavřen.

Výkonný výbor levice sociální demokracie zasedal celou noc a usnesl se na **vyhlášení generální stávky**.

V Praze vstoupila do stávky jen třetina pracujících. **V čele celého hnutí stálo Kladno. Na Kladně byla stávka úplná.** Již v noci na Poldovce i železárnách a na dolech byla zahájena stávka. Do vrátnic byly postaveny stávkové hlídky a v provozech probíhaly jen nejnutnější udržovací práce. Ráno stály všechny závody v Kladně i okolí, včetně velkostatků. Hutníci hlídkovali před tiskárnou SVOBODY, aby ji chránili před případným zapečetěním.

Kladno svým revolučním duchem udávalo ráz celé stávce.

9. prosinec

Na náměstí se sešel více než **15 tisícový tábor lidu, ke kterému promluvil Antonín Zápotocký. Objasnil situaci a informoval o nutnosti a významu revolučních výborů** a navrhl složení **Ústředního revolučního výboru se sídlem v Dělnickém domě v Kladně**. Téhož dne byly provedeny volby do ÚRV a do dalších RV.

Sekretariát **odborové organizace zemědělského dělnictva** na Kladensku vydal toto **prohlášení:**

„Zemědělskému dělnictvu!

Poslední události, které se odehrály v Praze a jež v zápětí vyžadují odpověď veškerého dělnictva, nutí i zemědělské dělníky k vykonání jejich dělnické povinnosti. Než budou vydány další pokyny je nutno provést následující opatření:

1. Svolat schůze, kde jest nutno pojednat o tom, co se stalo
2. Zvolit 3-5 člennou dělnickou radu, která provede zabrání velkostatků a toto veřejně prohlásí dosavadní její správě.

3. Zvolená rada, která provede zabrání velkostatku, oznámí úřednictvu, že mohou zůstat na svých místech, nesmí však činit žádná opatření bez vědomí rady
4. Ve dvoře budou vykonávány jen nejnutnější práce spojené s obsluhou dobytka. Rada provede kontrolu dopravy mléka do měst. Nedovolí se vývoz obilí a ostatních produktů a tyto se dají pod řádnou kontrolu. Taktéž i ostatní inventář, ať živý neb mrtvý, musí být pod kontrolou a nesmí být nikým zcizen. Proti zcizování musí být co nejpřísněji zakročeno.

Do generální stávky vstoupili zemědělští **dělníci na 80 velkostatcích** kladenského kraje a spolu s revolučními výbory v jednotlivých obcích tyto statky zabrali.

Bylo dohodnuto, že elektrárny, vodárny, pekárny, tiskárna SVOBODY a některé další závody stávkovat nebudou. Byly ustaveny dělnické hlídky, které dohlíželi na pořádek a klid ve městě i na obcích. Začali vznikat revoluční výbory, které si volili občané obcí.

Byť stávka probíhala klidně, ministerský rada Rozsypal z Kladna žádal ihned policejní ředitelství v Praze o vojenskou posilu, které se mu dostalo. Vláda se obávala revolučního hnutí, které bylo chápáno kladenskými dělníky jako počátek revoluce, proto plně podporovala příliv vojska a policie na Kladensko.

Ještě v noci 10. prosince informoval A. Zápotocký, tajemník Ústředního revolučního výboru pražský Výkonný výbor levice o vývoji událostí na Kladně i propozice do budoucnosti:

- ***Budou vysláni informátoři do ostatních oblastí republiky, aby kladenští dělníci měli přehled o stávkovém hnutí mimo Kladensko***
- ***Kladenské hnutí je odhodláno překročit protestní akci a přikročit k provádění socializace***
- ***Bude vydán leták k vojsku***
- ***Kladenský ÚRV žádá, aby VV vyslal do Kladna svého zástupce, „za jehož účasti by další opatření a rozhodnutí bylo činěno.“***

11. prosinec

Na dopoledním mnoha tisícovém shromáždění lidu pod rudými prapory, Antonín Zápotocký seznámil se složením 9 členného Ústředního revolučního výboru.

Dále informoval o požadavcích politických a sociálních, které ve svém Provolání vytýčil VV Československé sociálně demokratické strany dělnické – levice v Praze. Šlo mj. o okamžité zastavení persekuce dělnického hnutí, odstoupení vlády, návrat Lidového domu a byli vyzváni slovenští a němečtí dělníci, dále legionáři a vojáci k solidaritě.

ÚRV zasedal nepřetržitě a pomocí spojek byl v kontaktu s ostatními 57 revolučními výbory. Jejich hlavním úkolem bylo, aby akce probíhaly v klidu a pořádku. Ačkoli stávka probíhala organizovaně, státní moc se obávala, aby nešlo jako v Rusku o počátek revoluce, proto povolala ke Kladnu silné vojsko.

Veškeré akce se řídily z Dělnického domu, kde ÚRV vydával pokyny. Po silnicích chodily stávkové hlídky. Všude byl klid. Stávkujícími byla obsazena nádraží i okresní úřad a telefonní ústředna.

Ale okresní četnické velitelství dostávalo hlášení, že narůstá revoluční nálada a lze údajně pozorovat intenzivní přípravy na převrat.

ÚRV vydal směrnici o dalším postupu pro vznikající revoluční výbory:

„Revoluční výbory musí dbáti o to, aby provádění akcí dálo se v naprostém klidu a pořádek aby nebyl nikde narušen. Aby bylo zamezeno drancováním neb jiným výtržnostem, ku kterým by dnešní rušné doby zneužíti chtěly živly neodpovědné, buďtež ve všech obcích postaveny hlídky. Hlídky tyto, pokud možno buďtež ozbrojeny, ku hlídkám třeba použít rozvážných soudruhů, kteří by si byli vědomi vážnosti a odpovědnosti svého úkolu. O případné zapůjčení zbraní ku vyzbrojení bezpečnostních hlídek buďtež požádáni ti občané, kteří mají vlastní zbraň. Konfliktu s úředními orgány a ozbrojenou mocí buďtež v každém případě vyvarováni. Zachování klidu je nutným příkazem pro každého, neboť v klidné generální stávce spočívá moc a síla dělnické fronty…“

Kromě toho se ÚRV obrátil na vojáky a četnictvo s výzvou, ***„aby nešli se zbraní v ruce proti svým třídním bratřím“***. Posádka kladenských kasáren se rozhodla do dělnických věcí nezasahovat.

První vojenské jednotky se nechaly odzbrojit nebo přešly na stranu dělníků. Kladenští legionáři vyhlásili ihned svou solidaritu a spolu s jednotlivými vojáky začali pomáhat v organizaci stávky.

Stávka nabývala obrovského rozmachu. V Brandýsku se konaly odvody k Rudé armádě. Ve Zvoleněvsi vyvlastnili dělníci cukrovar a dvůr, ve Zlonicích koželužnu. Podobně se konalo v celé řadě obcí. V Kamenných Žehrovicích a v Buštěhradě vznikaly Rudé gardy. V Buštěhradě se podřídil velitel četnické stanice revolučnímu výboru.

Revoluční výbory vedly stávku disciplinovaně, byly respektovány nejen dělníky, ale i ostatními vrstvami obyvatelstva a dokonce i úřady.

12. prosinec

V Praze předložila levice sociální demokracie premiérovi Černému požadavky dělníků. Slyšela však, že průchod zákonu se udělá všemi prostředky.

Na mimořádné schůzi vlády 12. prosince, bylo jednáno o opatřeních proti stávce. Mj. bylo **vyhlášeno stanné právo a výjimečný stav nad Prahou, Kladnem a jeho okolím.**

Kladensko a jeho ÚRV byl skutečným vůdcem prosincového hnutí, odkud se revoluční vlna šířila do celé republiky. Proto se také vojenská pozornost státu soustředila právě na **Kladensko - rudé srdce stávky**! Kolem Kladna i v samotném městě bylo soustředěno 1400 vojáků, 330 četníků, eskadrona jízdy a 100 tajných.

Problém byl však v tom, že první vojenské jednotky se nechaly odzbrojit nebo se daly na stranu dělníků. Například ve Pcherách došlo k události, že zástup 400 lidí, ozbrojených holemi a puškami očekával před četnickými kasárnami příchod vojáků. Vojenská hlídka 20 mužů byla obklíčena a odzbrojena a další 60členná posila rovněž. Bojovností vynikly i pcherské ženy, samy odzbrojily vojáky, kteří měli rozkaz obsadit velkostatek Clam-Martiniců.

Kladenská SVOBODA napsala: „***Naši dělníci budou chtít shodit název leví sociální demokraté. Z krvavé lázně, k níž praví sociální demokraté dali podnět, zrodí se teď, musí se zroditi, velká mezinárodní komunistická strana v Československé republice.“***

13. prosinec – pondělí

Kladensko bylo plné vojska. Nad Kladno byla vyslána dvě vojenská letadla, která rozhazovala náklad časopisu Československá republika, ve kterém bylo otištěno vládní nařízení o mimořádných opatřeních.

Ministerský rada Rozsypal poslal A. Zápotockému nařízení o zastavení tiskárny Svoboda:

Panu Antonínu Zápotockému,
majiteli tiskárny SVOBODA
v Kladně ***Dne 13. prosince 1920***

Na základě §10, odstavce 1. zákona, ze dne 14. dubna 1920, čís. 300 Sbírky zákonů a nařízení o mimořádných opatřeních, zastavuji provozování tiskárny SVOBODA na Kladně.
Proti tomuto opatření nemá podání stížnosti účinku odkládacího.

Mezi dělníky pronikaly zprávy o obsazování obcí kolem Kladna a brutálním řádění při zatýkání. Přes zákaz shromažďování objevovali se pracující před Dělnickým domem a bouřlivě odsuzovali postup vlády. Vedení kladenských dělníků však i nadále vyzývalo ke klidu a kázni.

V noci byl silným oddílem četnictva **obklíčen Dělnický dům**, na povel vnikli dovnitř a obsadili všechny místnosti. **Zatčen byl celý Ústřední revoluční výbor a štáb** a odvezen policejními auty. Dělnický dům byl zapečetěn a střežen silnou stráží. Stejně tak vyklizena byla i **redakce Svobody a zapečetěna**.

14. prosinec – úterý

Kladno se stalo vojenským táborem. Náměstí obsadili vojsko s kulomety a ulicemi procházely vojenské a četnické hlídky.

Kladenské dělnictvo se dostalo do vážné situace – bez vedení a bez tisku. Nejdřív chtělo demonstrovat za propuštění zatčených, pak však bylo rozhodnuto, že za situace, kdy je město plné ozbrojených sil, by demonstrace nebyla nejvhodnější, mohlo by dojít ke krveprolití. Bylo však třeba zvolit nové vedení. O svolání všech, dosud nezatčených důvěrníků, se postaraly **spojky z řad mládeže**.

Odpoledne se sešla schůze důvěrníků v hostinci U Hurtů v Kladně, kam přijel zástupce Výkonného výboru z Prahy se směrnicemi VV – levice, které nabádaly ke klidu. Tyto směrnice, byť se dělníků nelíbily, byly zaslány do obcí.

Večer bylo zatčeno kolem 1000 členů revolučních výborů a dělnických důvěrníků.

Kladenské dělnictvo nepodlehlo a **znovu zvolilo další Ústřední revoluční výbor**, tentokráte **zjm. z mládeže**, který důsledně pokračoval v započatém díle.

V Praze se levice pokusila o vyjednávání s prezidentem Masarykem, který však odmítl s ní o čemkoli jednat, natož o požadavcích dělníků.

15. prosinec – středa

Zatýkání stále pokračovalo a s velkou brutalitou. Poslanci sociální demokracie levice interpelovali ministry vnitra, spravedlnosti a národní obrany:

„Za generální stávky byla zatčena zcela bezdůvodně celá sta osob, se kterými policejní moc zachází jako se sprostými vrahy. Vodí je železech, v celých skupinách do želez ukovaných, odváží je po drahách v otevřených vagonech, v separaci jsou osoby tyto týrány a znásilňovány.

Za ustavování závodních rad v podnicích průmyslových a na velkostatcích, aniž tyto byly ihned zabírány a po okolí zachován naprostý pořádek a klid, stejným surovým způsobem zachází četnictvo se zúčastněnými osobami.

Vydali jsme pokyny, aby vůči ozbrojené moci nebylo vůbec postupováno a jejím zakročením nebyly kladeny překážky, aby vše dělo se v mezích obvyklé stávky. Toto právo na stávku nemůže býti dělnictvu upíráno, za tento korektní postup četnictvo, jistě jen na základě vydaných instrukcí, páchá na osobách, jak vpředu uvedeno, přímé násilnosti, a také soudní moc, již jsou zatčení předáváni, zachází se všemi jako se sprostými zločinci. Protestujeme proti tomuto postupu, žádáme, aby ozbrojené moci a soudům vydala příslušná ministerstva okamžitě striktní příkazy.“

Důvody pro zatýkání byly různé. Členové revolučních výborů byli zatýkáni pro ***„velezradu“*** – pokusili se o změnu státní formy, dělníci, kteří zabírali velkostatky a závody pro ***„veřejné násilí, násilným vpadnutím do cizího majetku.“*** Dělníci, kteří odebírali sedlákům zbraně, pro ***„veřejné násilí a vyhrožování“,*** členové ozbrojených hlídek proto, že ***„k udržování pořádku jest v republice povolána pouze bezpečnostní stráž, četnictvo a policie.“***

Počet zatčených na Kladensku dosáhl tak vysokého čísla **- 1020 lidí.** Dělníci však nechtěli zůstat bez vedení – tak za každý zatčený revoluční výbor - volili jiný!

16. prosince – čtvrtek

Zatýkání pokračovalo, **Výkonný výbor levice v Praze generální stávku odvolal**. V Rudém právu vyšel **Manifest,** v němž se pravilo:

„…Dělníci, vraťte se do práce s hrdým čelem, sebevědomě a s nadějí na velkou budoucnost. Máme za sebou první bitvu. Poznali jste svého třídního nepřítele i jeho pomocníky v plné brutalitě.

…Nastávají zase pro nás dny normální, drobné, tiché skoro neviditelné práce. Srazte se dohromady! Zvyšte propagandu! Budujte organizace! …Budoucnost náleží revolučnímu dělnickému hnutí v Československé republice!“

Na Kladensku však stávka trvala dál! Konala se schůze důvěrníků za přítomnosti Bohumíra Šmerala. Hovořilo se sice o možnosti ukončení stávky a požadavku na propuštění zatčených, ale **17. prosince se všeobecně do práce nenastoupilo**.

17. prosince – pátek

V Kladně se v Dělnickém domě konala **schůze nově zvolených dělnických funkcionářů**, k nimž promluvil Bohumír Šmeral. Zhodnotil jednotný boj kladenského dělnictva a doporučil, aby se i Kladno v dané situaci **podřídilo Výzvě Výkonného výboru levice a stávku ukončilo.** Následovala bouřlivá diskuse o tom, proč ustupovat, proč nepokračovat dále, až do propuštění všech zatčených a odvolání všech persekučních opatření?!

Teprve argumenty B. Šmerala, že vládní moc jen čeká na to, aby dělnické hnutí, zejména na Kladensku mohla udusit vojenskou silou. Že je tedy **třeba organizovaně ustoupit** a uchovat si sílu pro další boje. Přesvědčil dělníky natolik, že **se rozhodli generální stávku ukončit 20. prosince a nastoupit do práce.**

18. a 19. prosinec – sobota a neděle

Důvěrníci, aby mohli informovat občanstvo o svém usnesení na schůzích, museli požádat politickou správu okresu o zrušení zákazu shromažďování. Bylo jim vyhověno. Ministerstvo vnitra svůj zákaz na určitou dobu odvolalo. Tak se ve všech obcích Kladenska mohly konat schůze, na nichž bylo tlumočeno rozhodnutí důvěrníků o **ukončení stávky. Došlo k tomu tedy stejně disciplinovaně a organizovaně jako její vyhlášení.**

20. prosinec – pondělí

Dělnictvo Kladenska nastoupilo do práce.

21. prosince 1920 zaslal Výkonný výbor KI v Moskvě provolání k prosincovým událostem adresované „Rudému právu a všem!“

Toto však mohlo být zveřejněno až 28. prosince. Provolání vyslovuje solidaritu s revolučním československým proletariátem, prosincové události přirovnává k červencovým událostem v Rusku v roce 1917 a vůdce sociálnědemokratické pravice k vůdcům II. Internacionály.

Velezrádný proces kladenský

Prosincová generální stávka skončila. Bylo zatčeno 3000 osob z celé republiky. Revoluční síla Kladenska však nebyla ničím utlumena, nezalekla se teroru ani persekuce. Když **11. ledna 1921 vyšla opět SVOBODA, volal její úvodník do boje**.

Věznice byly přeplněny dělníky. Kladenští byli nejdříve dováženi do věznice zemského soudu na Karlově náměstí, ale to bylo zanedlouho plné, vždyť na Kladensku bylo zatčeno více než 1500 dělníků! Další zatčené vozili na Pankrác. Podmínky ve vězení byly příšerné – nečistota a hlad.

Kladenští ani v kriminále však neztratili optimismus a bojovou náladu. Dlouhé měsíce využili pro politické diskuse na celách, o tom, co se udělalo dobře, jakých se dopustili chyb, apod. I Antonín Zápotocký v cele studoval politickou literaturu, učil se rusky, cvičil i psal básně, hlavně politickou satiru.

Blížily se Vánoce. Vedení věznice na Karláku nechtělo dovolit předat politickým vězňům alespoň trochu jídla. Tak se domluvily kladenské ženy a den před Štědrým dnem vyrazily i s dětmi do Prahy, v počtu více než 150. U brány věznice čekaly i pražské ženy. Byla zima, mráz a padal sníh. Jedna z žen vybídla k tlučení na vrata, silnému křiku a pláči dětí – tak se stalo. Demonstrace se podařila. Vše, co ženy přinesly, muži dostali.

Odpoledne 24. prosince v pankrácké věznici se z cely na 2. oddělení ozval zpěv. Internacionála. V několika minutách zpívala celá Pankrác. Dozorci běhali sem a tam, vyhrožovali, prosili o ticho, ale bezvýsledně. Po dělnické hymně zněly i další revoluční písně. Na dvoře zazněla výstražná salva od ozbrojených strážců. Vězněnní soudruzi potom společně volali: „Pankrác povol – hej rup!“ Celou noc měla pražská posádka pohotovost.

A Pankrác skutečně povolila. Hned druhý den přišel mezi vězně ředitel věznice spolu s inspektorem a zvolení důvěrníci, ze štědrovečerní akce, jim předložili souhrn požadavků politických vězňů – zlepšení stravování, lepší hygienické podmínky, povolení návštěv a balíčků s jídlem, kuřivem a hlavně – okamžité propuštění bezdůvodně zatčených. Ředitel slíbil splnění požadavků. Také byla zanedlouho propuštěna většina zatčených bez důkazu i splněna další přání uvězněných. A poprvé v dějinách věznice byli **uznáni vězeňští důvěrníci. Vězeňská rada organizovala nově pořádek ve věznici.** Dveře cel zůstaly otevřené, zavírala se jen jednotlivá oddělení. Organizovala i návštěvy zvenčí, rozdělovala přinesené dárky, balíky i poštu.

Takže nejenže uvěznění soudruzi v pankrácké věznici nepodlehli beznaději, naopak diskutovali o tom, jak se poučit z chyb. O tom, že neklesli na duchu, svědčí i rozhodnutí vydávat satirický časopis „***Pankrácký sršatec***“. Měl motto:“*Můžete zničit tělo, ale ducha nezničíte!“* Vycházel na papíru, určeného pro výrobu sáčků. Sáčky lepili nepolitičtí vězňové a ti tajně měnili papír za kuřivo. Ženy uvězněných vynášely motáky s příspěvky, nosily je do redakce Svobody a v její kladenské tiskárně se časopis tiskl. Celkem vyšlo asi deset čísel. Kolportéři a vydavatelé nebyli nikdy vyzrazeni.

Veřejnost s napětím očekávala procesy se zatčenými. Docházelo ke konfiskaci časopisů a rozhánění schůzí. Kladenští pracující se však ani teroru ani perzekucí nezalekli. Na Kladně se tehdy stala oblíbenou posměšná písnička:

„Nemelem nemelem, nemelem nemelem,
sebrali nám SVOBODU.

Zavřeli nám kamarády,
hrom do Tusarovy vlády –
nemelem nemelem, nemelem nemelem,
až té bandě namelem.“

Rodiny zatčených dostávaly každý týden peněžní podporu, na niž věnovali dělníci jednu mzdu za směnu týdně. Manželka dostávala 80 Kč, dítě do 14 let 20 Kč, svobodní, kteří podporovali rodiče, 60 Kč.

PŽS a Poldina huť zrušily kolektivní smlouvy, včetně šestihodinové pracovní doby v sobotu. Po pasívní rezistenci havířů však musely zrušení odvolat.

Na 41. schůzi Poslanecké sněmovny 13. ledna 1921 pronesl poslanec Bohumír Šmeral obsáhlou řeč, ve které tvrdě odsoudil postup vlády při generální stávce.

Z ní vyjímáme: „*...Tento stát je také naším státem. My jej chceme ne rozvrátiti, ale dobýti, Zříditi v něm vládu dělníků a malých rolníků všech národů, kteří obývají jeho území. V tom smyslu jsme revolucionáři, a když to ve vašich očích jest velezrada, nuže k této velezradě se veřejně hlásíme!*

Kdybychom v boji o tento cíl byli poraženi, beze všeho bychom to doznali, vždyť nemohli jste v tom případě předem počítati s tím, že republika, která sama zrodila se z revoluce a ve které jest prezidentem Masaryk, jednala by tak urážlivě a brutálně s politicky poraženým, jako se jedná nyní například na Špilberku ve vašich žalářích, že by tak jednala se stoupenci jiné politické soustavy, kterým přece ani státní moc nemůže upírati ideových pohnutek, třebaže je porazila. Jaká je tedy skutečná podstata prosincového hnutí?

Tato: již od doby delší jednoho roku začíná zavládati v masách československého lidu pracujícího hluboké znepokojení. Chudý lid představoval si vybudování republiky jinak, než je budována. Věřil, že budeme republikou socialistickou. Přitom tyto představy nebyly vzbuzeny nějakou zbytečnou agitací. Zřízení socialistické republiky bylo programem zahraniční revoluce. Bylo programem velké většiny sibiřských legionářů. Profesor Masaryk v dobách odboje byl všeobecně posuzován jako socialista. Slavnostní proklamací první zahraniční vlády československé, uznané Dohodou, bylo slíbeno splnění velmi výrazných socialistických požadavků od odluky církve od státu, zrušení tajné diplomacie, přes milici, až po vyvlastnění velkostatků. Vyvlastnění velkostatků jest odkazem dějin národa.

V obou prvních vládách byli socialističtí ministři. Za obou vlád tvořily, i nyní tvoří, socialistické strany většinu vládní většiny. Obě vlády zavázaly se provésti vyvlastnění velkostatků a socializaci. Směrem k socialistickému převratu tlačí celý dějinný vývoj. V Rusku je vláda třídy dělnické skutkem již čtvrtý rok. Udržuje se přes útoky celého kapitalistického světa. Ve všech státech zvedají se vlny dělnického hnutí velmi mocně. Může se kdo divit, že naši dělníci berou vážně sliby a projevy minulosti, že věří, že republika socialistická již v tomto dějinném období je možnou, a že by museli vzplanouti hněvem, kdyby došli k přesvědčení, že vývoj směrem k socialistickým řádům jest cílevědomě sabotován.

A toto přesvědčení začíná v masách zavládati. To je to, co působilo nejvíce na rozsah prosincového hnutí a místy mu vtisklo ráz. Od prvé chvíle, kdy obrysy státní samostatnosti začaly se

projevovati na obzoru, nemohlo ujíti pozornosti prozíravých, že soustavně činnou je také skupina, která cílevědomě pracuje k tomu, aby český stát nebyl utvořen jako stát socialistický, nýbrž o vzoru plutokracií západoevropských, jako mocenská organizace kapitalismu. ...".

Vládní moc se snažila všemi prostředky **zničit revoluční předvoj československého dělnictva**. Byla připravena řada procesů. **Většina zatčených byla obžalována pro zločin velezrady.**

***„Velezrádný proces kladenský"* vešel do dějin. Byl veden jako opravdový monsterproces před šestičlenným výjimečným senátem v Praze, po celých 14 dní – od 31. března do 13. dubna 1921.**

Během přelíčení se na svědecké lavici vystřídali: ministerský předseda Dr. Černý, pražský policejní ředitel Bienert, vůdce pravice sociální demokracie Tusar. Přes veškerou snahu státního zástupce, výpovědi svědků i anonymních udání v tomto procesu, **nebylo možno velezradu dokázat a obvinění padlo. Obžalovaní před soudem neprosili o milost, nevymlouvali se, nezakrývali své přesvědčení. Z obžalovaných se stali žalobci.**

Hlavním obžalovaným v tomto procesu byl Antonín Zápotocký. Nakonec byl, spolu s řadou stejně obviněných dělníků, **odsouzen k 18 měsícům těžkého žaláře**.

Při procesu statečně hájil své soudruhy a bez bázně odhaloval brutální jednání vládní moci i reformistické pravice.

V závěrečném projevu, před vynesením rozsudku, dne **7. dubna 1921, jménem obžalovaných, prohlásil:**

„Na počátku líčení prohlásili jsme, my zde obžalovaní, že žaloba opírá se o detaily našeho politického přesvědčení, aby tím snáze mohla zkonstruovat obvinění z velezrady. Prohlásili jsme proto, že nepustíme se do žádné diskuse o našem politickém přesvědčení a že obmezíme se pouze na vyvracení fakt, skutečných činů, jež obžaloba nám za vinu klade. Učinili jsme tak hlavně z toho důvodu, aby se stalo zřejmým, že prosincové události, k nimž popud byl dán násilným zabráním Lidového domu z rukou dělnictva, nebyly žádnou revolucí, žádným pokusem o převrat, žádným komunistickým pučem, ale že to byla protestní generální stávka, spojená s demonstračním hnutím za socializační požadavky dělnictva, že šlo zde o výbuch rozhořčení dělnictva, když vidělo, že Lidový dům v Praze stal se cenou, za kterou vláda koupila hlavy socialistů pravice pro zvyšování daní na militarism a pro všechna protidělnická opatření.

Průvodní řízení, zdá se nám, končí pod dojmem, že původci prosincových událostí nebyli jsme my, a že praví viníci jsou skutečně ti, kteří zabráním Lidového domu hleděli způsobiti výbuch roztrpčeného dělnictva a snažili se rafinovaně vyprovokovati dělnictvo do konfliktu s ozbrojenou státní mocí, aby pak na základě toho, mohla býti vedena persekuce proti třídně nekompromisnímu hnutí dělnickému a osnovány procesy o pozdvižení, spiknutí a velezradě.

To byl přímo plán, jenž zahájen byl v prosinci vniknutím četnictva do Lidového domu, a my se domníváme, že se podařilo přes všechno zapírání svědků z pravice dokázati, že byli to vůdcové ze sociálnědemokratické pravice, kteří spolu s vládou utvořili komplot na vyvolání prosincových událostí, při nichž bylo přes 3000 dělníků a dělnic zatčeno a uvězněno.

Aby tato skutečnost nebyla zatemňována, učinili jsme na začátku přelíčení svoje prohlášení o tom, že se zdržíme rozvádění a objasňování svých politických zásad. Toto prohlášení bylo

nepřátelskou žurnalistikou líčeno, jako bychom utíkali od svého komunistického přesvědčení, ač již v průběhu přelíčení většina nás obžalovaných otevřeně a bezvýhradně za stoupence Komunistické internacionály se prohlásila. Proto dnes ku konci procesu jménem nás všech, zvláště těch, kteří přímo za komunisty se prohlásili, považuji za nutné prohlásit, že jsme komunisty, že se hlásíme ke III. internacionále, a že chováme přesvědčení o příchodu sociální revoluce, která uvolní nové zdravé síly sociální, hospodářské, kulturní i ethické, které v rozvrácené a odumírající staré společnosti kapitalistické se tají. Žádný soudní rozsudek není s to změnit v nás toto přesvědčení, a my naopak věříme, že jedinou záchranu mohla by přinést jen bezohledná, rychlá, do důsledků jdoucí, přeměna dnešních neudržitelných řádů soukromokapitalistických v řády socialistické.“

Přesto, že **obvinění z velezrady muselo padnout**, byly tresty velké. Ze čtrnácti obviněných bylo osm odsouzeno do žaláře na šest až osmnáct měsíců. Rozsudek měl být vynesen 13. dubna 1921. Už od časného rána stály v okolí soudní budovy zástupy dělníků. Policie se je marně snažila rozehnat, ale oni čekali dál. Nakonec je rozsudek velmi překvapil a rozhořčil. Odpověděli na něj Písní práce.

Při procesu se zhroutila vládní mocí vykonstruovaná obžaloba, ukázala se pravda o předem připravované akci s Lidovým domem a zrádcovské politice pravicových vůdců sociální demokracie. Proces tak pomohl najít dělníkům nalézt cestu k ustavení nové dělnické strany. Zatímco tisíce účastníků prosincových událostí byly žalářovány, ve všech oblastech republiky se plně rozvinulo **hnutí za založení Komunistické strany Československa.**

*„**Dnes můžete mne štvát, zítra zavřít, obžalovat, odsoudit i oběsit – avšak i kdybyste tisíc rozsudků vynesli a tisíce šibenic postavili – idea osvobození dělnické třídy, idea komunismu je zde, a tato idea zvítězí.***

S tímto vědomím, soudruzi, jděte na sjezd! S tímto vědomím pro založení Komunistické strany Československa hlasujte!“

Tak vyzývali Antonín Zápotocký a ostatní uvěznění dělníci své soudruhy před ustavujícím sjezdem komunistické strany, který se konal **14. - 16. května 1921**.

V polovině července 1921 se pak sešla na Kladně první konference komunistických organizací II. obvodu VI. župy, ve skutečnosti **krajská kladenská konference**. Základem jednání i usnesení konference se stal dopis Antonína Zápotockého a jeho soudruhů z vězení, známý jako ***„Dopis soudruhům ze žaláře“***, který osvětlil úkoly komunistického hnutí na Kladensku a vypracoval celý akční plán na všech úsecích stranické činnosti. ***„Revoluce se nedá uměle vyvolávati, ale jsme-li přesvědčeni o nezbytnosti revolučního převratu, může být vykonáno mnohé, aby příchod tohoto převratu byl uspíšen…“***

Kladenská organizace komunistické strany byla založena.

Vliv dělnických důvěrníků v Poldině huti na tvorbu kolektivních smluv

Povinnosti a práva zaměstnanců Poldiny hutě byly vymezeny v meziválečném období pracovním řádem. **Kolektivní smlouva pak specifikovala a doplňovala ustanovení pracovního řádu.** Zároveň byla i základním dokumentem ve mzdových otázkách a v otázce **působnosti dělnických orgánů – dělnických důvěrníků**, jako **zástupců dělnických odborových organizací.**

První byla uzavřena 6. června 1919 mezi vedením závodu a dělnickými organizacemi a lze ji považovat za velice významnou**. V jejím obsahu se odrazila i atmosféra rostoucí radikalizace dělnictva na Kladně.**

Byla zde **zakotvena 8hodinová pracovní doba**, která již byla v Kladně zavedena pro dělníky od listopadu 1918 i bez vyhlášení zákona. Byly **uznány státní svátky** – 6. červenec, 28. říjen, dva svátky vánoční a Nový rok, dva svátky velikonoční, dále svatodušní pondělí **a 1. Máj.** Před nimi končila směna již ve 12 hodin, platila se však celá.

Novou vymožeností kolektivní smlouvy byla **4denní placená dovolená**, navazující vždy na neděli, v rozmezí 1. května až 30. září. Závod si ponechal možnost vyhlášení hromadné dovolené.

Smlouva dále obsahovala procentuální výši příplatků za přesčasovou, noční a nedělní práci a další mzdová nadlepšení. Součástí byla i výše tarifní mzdy pro jednotlivá oddělení a profese.

Významným ustanovením bylo uznání řádně zvolených dělnických důvěrníků, kterým bylo přiznáno v řadě bodů, týkajících se mzdových a sociálních požadavků, právo spolurozhodování se správou závodu.

Jako zplnomocněnec dělníků byl uznán správou závodu **dělnický komisař**. Součástí kolektivní smlouvy byl i **Řád pro dělnický výbor Poldiny hutě**, specifikující jeho účel, složení a volbu. Byl volen na dva roky jako 13členný, v čele s dělnickým komisařem. Jeho povinností bylo **hájit práva dělníků, péče o dodržování kolektivní smlouvy**, přenášení stížností a projednávání sporných otázek. Pro každé oddělení závodu byl stanoven počet důvěrníků. **Významným právem byla i součinnost s vedením závodů při přijímání a propouštění pracovníků.**

Z této kolektivní smlouvy vycházela i **další kolektivní smlouva, uzavřená 4. března 1920.** Její obsah už byl mnohem propracovanější**.** Podrobně byl zakotven pracovní cyklus – třísměnný pro nepřetržité provozy, dvojsměnný pro mechanické provozy a sklady a jednosměnný pro ostatní. Placená dovolená byla prodloužena na **6 dní**. Podrobněji byl rozpracován a rozšířen soubor příplatků, včetně drahotního a rodinného. Do smlouvy byl zapracován i dozor dělnického výboru nad stravováním a dohoda o poskytování ochranných pomůcek a další ustanovení.

Jako novinka byla **ustanovení, kdy má dělník právo na náhradu mzdy** – nemoc, úraz, úmrtí v rodině, úřední předvolání atd.

Pravomoci dělnického výboru byly rozšířeny o mzdové, zdravotní, hygienické i sociální otázky a součinnost při přijímání a propouštění zaměstnanců i otázky pracovní doby.

Porážka dělnictva v prosincové stávce 1920 však vedla k obsáhlým změnám. Další kolektivní smlouva již postrádala řadu důležitých prodělnických ustanovení. Hlavně byly silně okleštěny pravomoci závodního dělnického výboru.

Volná socialistická škola práce

Volná socialistická škola práce v Kladně byla založena **krátce po vzniku Československa v roce 1919. 22. srpna 1919 schválila její ustanovení kladenská městská rada.** Kladné stanovisko městské rady ke škole, která zcela jasně propagovala socialismus, bylo dáno bezesporu jejím složením. V Kladně sociálně demokratická strana obsadila v zastupitelstvu dvacet z celkového počtu třiceti šesti křesel. **Starostou byl v té době sociální demokrat Karel Kindl a jeho prvním náměstkem Antonín Zápotocký**. Politické složení kladenského zastupitelstva se tak na vzniku Volné školy značně podílelo.

Od klasické školy té doby se Volná škola odlišovala prakticky ve všech ohledech. Neupřednostňovala mechanický způsob učení, ale dbala na individualitu dítěte. Úplně se jí podařilo změnit školní život, změnila způsob vyučování, ale v mnohých případech i obsah vyučování. Důležitý byl i její postoj k úloze náboženství ve vyučování. Od náboženství se snažila co nejvíce distancovat. Měla za cíl děti připravit nejen po stránce teoretické, ale chtěla jim co možná nejvíce přiblížit i praktickou část života, aby je na vstup do něj náležitě připravila.

Její vznik nebyl vůbec jednoduchý. Úřady něco takového nechtěly. Radikální levicové názory ze Statusu školy přímo čišely. Školství bylo ještě příliš spjato s rakousko-uherskou tradicí. Samotný vznik školy byl samozřejmě možný až po vzniku samostatného státu. V období monarchie to byla nerealizovatelná myšlenka.

Škola původně sídlila v budově „Pod klášterem“, v nynější Havířské ulici. Prostředí zde však bylo naprosto nedostačující a vůbec neodpovídalo slibům, kterých se škole dostalo. Další setrvání zde nebylo možné. Ve školním roce 1920-1921 byla škola přestěhována do druhého patra Průmyslové školy strojní v Kladně. Kromě zázemí pro vyučování jí bylo přiděleno i bývalé školní hřiště, kde byla vybudována školní zahrada. Nové, lepší prostory se škole podařilo získat přičiněním učitele Čeňka Janouta, který byl v té době členem městské rady a starosty Kindla, jehož dcera školu navštěvovala. Chodila do ní i dcera Antonína Zápotockého, Marie. V budově průmyslovky zůstala Volná škola až do svého zrušení v roce 1933. I když to pro pokusnou školu nebyly zrovna ideální prostory, lepší se nepodařilo najít. Uvažovalo se sice i o stavbě vlastní budovy, která byla i započata, ale nebyla dokončena.

Úkolem školy bylo vychovávat mládež na uvědomělé členy lidské společnosti. Byla to **pokusná škola, která odpovídala socialistickým ideálům. Náboženství bylo nahrazeno přírodovědou a občanskou mravoukou**. Chtěli vytvořit generaci svobodných lidí, odhodlaných žít pro obecné blaho a v pravé lidské solidaritě.

Mimo školního vyučování se žáci zúčastnili všech domácích i hospodářských prací ve škole i mimo školu. Proto **škola práce** - učili se všem důležitým oborům lidské činnosti. Učitelé vedli žáky všude, na pole, do zahrad i lesů, do dílen, továren i hutí. Ne aby se pouze dívali, ale i proto,

aby v práci pomohli, pokud jejich síly stačily. Jezdili i na výlety. Cílem školy bylo seznámit žáky s různými obory lidské práce a tak připravovat mládež pro budoucí socialistickou republiku, v níž bude třeba i řádná kontrola nad těmi, kteří by chtěli provádět sabotáž. Dělnické děti musely být vzdělány a vychovány tak, jak to zájmy pracující třídy nejvíce vyžadovaly.

Ve škole byla zavedena samospráva žáků a poskytnuta jim byla příležitost zúčastnit se veškerého života. Žáci se účastnili ve školních radách i ve školních kolektivech a tak spolurozhodovali o osudech školy.

Hlavním problémem, vedle politického charakteru školy, byl pro nadřízené orgány způsob financování školy a určení jejího zřizovatele. Byl-li zřizovatelem školy stát, země nebo jednotlivé město samo, byla škola veřejná. Volnou školu práce na Kladně zřizovalo od jejího vzniku v roce 1919 město Kladno, tudíž se jednalo o školu veřejnou. Ale další škola již nebyla dle nadřízených orgánů potřeba. Problém s veřejností školy byl vyřešen až 28. srpna 1921, kdy byl založen Spolek pro Volnou školu práce v Kladně, který převzal funkci zřizovatele školy. Tím se jí dostalo definitivně soukromého charakteru. Předsedou spolku byl zvolen starosta města Kladna K. Kindl, místopředsedou učitel Č. Janout, jednatelem jeden z rodičů K. Černý a knihovníkem také jeden z rodičů. Cílem Spolku bylo udržení školy při životě a její následný rozvoj. Měl získávat podporu obce, ale i soukromých institucí či jednotlivců.

Nejdůležitějším úkolem bylo získávání finančních prostředků a také knih, různých exponátů pro vyučování, laboratorních pomůcek a přístrojů. Finance byly získávány převážně od členů a příznivců Spolku. Další finance Spolek získával prodejem zboží vyrobené činností Volné školy. Škola vlastnila zahradu, ze které produkovala ovoce, zeleninu a hlavně květiny ve vlastní prodejně Flora.

Velkým problémem byl i nadále způsob financování platů učitelů. Učitelé se měli škole věnovat „na plný úvazek." Měli v ní žít od rána do večera. Jejími hlavními propagátory učitelé byli František Náprstek a hlavně Čeněk Janout.

Ani samotné fungování školy nebylo jednoduché a škole byly kladeny do cesty mnohé překážky až do jejího zrušení.

Přesto je historie této instituce, významná nejen pro region Kladenska, ale i celé republiky. Tehdy se o její fungování velice zajímala Naděžda Konstantinovna Krupská.

EV Svoboda 2016

Epilog

Na Kladně a Kladensku byli vždy lidé „z nižších společenských vrstev“, jak s oblibou používala buržoasní propaganda, ochotní aktivně a účinně vystoupit proti tomu, co se dělo ve společnosti v neprospěch prostých pracujících, dělníků, nemajetných rolníků i určité části, rovněž vykořisťované, inteligence, která si na základě svého vzdělání a vědomostí o procesech, probíhajících ve společnosti, toto uvědomovala a pomáhala v podstatě živelnému hnutí, hledat cestu řešení těchto společenských problémů.

Vzpomeňme jenom některých vystoupení všech těchto aktivistů proti oné nejnižší společenské vrstvě, ale lidí aktivních, nespokojujících se s vůči nim vzniklou společenskou situací, jen například ve 20. století. Ať už se jednalo o počátek zániku strakaté Rakousko - Uherské monarchie (jak ji nazval ve svém článku Bedřich Engels, nazvaném Začátek konce Rakouska, již v roce 1948) a to ke konci 1. světové války nebo na řadě demonstrací, probíhajících v boji o charakter vznikající Československé republiky a samozřejmě rovněž po vyhlášení Prosincové generální stávky v roce 1920, kterážto stávka byla vyhlášena a organizována na základě známých událostí v této době.

Generální stávka probíhala v řadě míst tehdejší Československé republiky. Byly vyhlášeny požadavky, které měly zlepšit postavení prostých pracujících a rolníků. Nejaktivněji se angažovali naši kladenští, včetně svých vůdců, mezi nimiž zaujímal významné místo Antonín Zápotocký.

Víme, jak bohužel a proč a jak tato stávka dopadla. Bylo vyhlášeno Stanné právo, v mnohých případech, jako u nás na Kladensku, nasazeno proti stávkujícím vojsko. Uvádí se, že v celostátním měřítku bylo zastřeleno 14 jejích účastníků. Proto bylo rozhodnuto o organizovaném upuštění od dalšího trvání stávky, včetně vzdání se, jak bylo na některých místech uvažováno, ozbrojeného vystoupení za splněné požadavků této stávky.
Zkušenosti z Prosincové generální stávky vyústily v nutnost založení Komunistické strany Československa.

Zamyslíme-li se a to dle mého názoru, proč k tomu tak došlo, musíme vyjít z konkrétně historické situace v této době, nejen ve vznikající Československé republice, ale i v Evropě a ve světě, z hlediska rozložení společenských sil. Bohužel silnější i organizovanější v této době byly síly, které si nepřály uspořádání spravedlivějšího společenského zřízení. Za další, všechna vystoupení stávkujících byla většinou živelná, i když se brzy objevili mnohdy schopní vůdci. Jednou z hlavních motivací byly události v revolučním Rusku, i když ani tam ještě nebylo dobojováno.

V praktickém průběhu Prosincové generální stávky se i před 100 lety prokázala platnost Leninových myšlenek o dosažení úspěchu v povstání za spravedlivější uspořádání společen-

ského zřízení. **Vladimír Iljič Lenin v Dopise ústřednímu výboru** SDDSR(b) píše: ***"Aby povstání bylo úspěšné, musí se opírat o pokrokovou třídu, ne o spiknutí, a ne o stranu. To za prvé. Povstání se musí opírat o revoluční elán lidu. To za druhé. Povstání se musí opírat o takový rozhodující okamžik v dějinách narůstající revoluce, kdy aktivita vyspělých vrstev lidu je největší, kdy v řadách nepřátel i řadách slabých, polovičatých, nerozhodnutých přátel revoluce, se projevuje silné kolísání. To za třetí. Právě tyto tři podmínky, vymezující otázku povstání, odlišují marxismus od blanquismu."***

Průběh a některé otázky Prosincové generální stávky 1920, popisují ve svých pracích např. R. Rejman nazvané Velezrádný proces kladenský, vydané již v roce 1921, kde autor popisuje přehledný obraz přelíčení se 14 obžalovanými vůdci této stávky na Kladensku, konaného ve dnech 31. března do 13. dubna 1921 před šestičlenným soudním tribunálem. Kde např. Antonín Zápotocký byl odsouzen k osmnáctiměsíčnímu trestu odnětí svobody. Dále v románu samotného Antonína Zápotockého Rudá záře nad Kladnem, zpracovaném též ve filmovém přepisu se stejným názvem scénáristou a režisérem Vladimírem Vlčkem, natočený k 30. výročí Komunistické strany Československa. O této generální stávce bylo napsáno mnoho pojednání, článků atd. Nicméně je správné a užitečné si její odkaz připomínat pro budoucí generace, které budou usilovat o lepší, spravedlivější uspořádání společnosti kdekoli na světě.

Platí to i pro práci politických stran komunistického typu v současnosti i budoucnosti, tedy i nyní pro náročnou práci KSČM, po právě proběhlých, neúspěšných volbách do krajských zastupitelstev a Senátu Parlamentu České republiky!

RSDr. Jiří Kopsa, CSc., říjen 2020

Kladno pražské chudině

V zimě 1919- 1920 vznikla velká uhelná tíseň. Nedostatek uhlí těžce doléhal zejména na dělnické rodiny. Docházelo i k zastavování práce v průmyslových závodech.

Kladenští havíři se rozhodli řešit tuto situaci v duchu dělnické solidarity. Tak vznikla akce s heslem: ***„Kladno pražské chudině“,*** kterou si havíři svým prohlášením 13. ledna odhlasovali. V prohlášení se uvádělo:

„Shromáždění důvěrníci šachetní a delegáti dělnické rady z dolů Pražsko - železářské společnosti, Kamenouhelného těžařstva a dolů Pražské úvěrní banky usnášejí se po hlasování na šachtách:

Organizovat ve prospěch pražské chudiny, strádající nedostatkem paliva, dobrovolnou mimořádnou těžbu nedělní na dolech kladensko – slánského uhelného revíru, jejíž výtěžek by byl výhradně strádající chudině poskytnut.

Organizace těžby bude provedena za následujících podmínek:

1. Těžiti se bude v ranních směnách 18. a 25. ledna 1920 a těžby se zúčastní všichni horníci příslušných směn.
2. Vytěžené uhlí bude do zvláště označených vagonů naloženo, jejichž čísla budou důvěrníky přesně zaznamenána, aby dle toho řádná kontrola v Praze mohla býti provedena a zpětně na sekretariát horníků ohlášena.
3. Ministerstvo železnic a příslušné železniční úřady se postarají o přistavení dostatečného počtu vagonů na doly v uvedených dnech a železniční zřízenci o jejich bezpečnou a rychlou dopravu na místo určení.
4. Aby rozdělení uhlí mezi opravdu potřebné a strádající vrstvy pracujících v Praze, mimo obvyklého přídělu, bylo provedeno, pověřují důvěrníci ministra práce soudruha Hampla, aby za pomoci závodních důvěrníků, spravedlivé rozdělení provedl.
   Žádají přitom zároveň, aby při přídělu nebylo na politické věžně na Pankráci a v Řepích zapomenuto.
5. Horníci budou pracovati za normální mzdu, žádají však, aby uhlí také toliko za ceny režijní, bez zisku bylo prodáváno.
6. O způsobu rozdělení budiž po akci sboru důvěrníků a dělnické radě kladenské zpráva podána, aby na dolech mohlo býti o výsledku referováno.

Shromáždění důvěrníci vyzývají tímto všechny soudruhy horníky, aby závazek a slib, dobrovolně na sebe vzatý, do důsledku splnili, aby nikde nebyla těžba rušena, nechť nevyskytnou se nikde ani jednotlivci, kteří by se danému závazku chtěli vymykat. Současně apelují shromáždění důvěrnici na všechny povolané činitele, jak na dolech, tak i v úřadech, závodech, železnici apod., aby jim byli ve zdárném skončení této akce ze všech sil nápomocni. Zvláště

žádáme soudruhy železniční zřízence, aby nad bezpečností dopravy vagonů, označených rudými plakáty ***„Kladno pražské chudině“,*** pečlivě a svědomitě bděli.

V Kladně 13. ledna 1920 V zastoupení hornictva:
Výkonný výbor II. krajské organizace soc. dem. v Kladně
Okresní dělnická rada v Kladně
Revírní výbor pro Kladno - Slaný - Rakovník“

Kladenští havíři výzvu přijali a činy bylo hned vidět. Do Prahy byly odesílány stovky vagonů s uhlím pro dělnické domácnosti z mimořádných nedělních směn. Vždy v sobotu se vyhlásilo: zítra fáráme pro Žižkov, podruhé pro Smíchov apod.

Potom se na kladenské havíře obrátili textiláci z Nové Paky a nabídli výměnu: Kladno uhlí – Nová Paka textilie. Z toho vznikla velká akce k zajištění textilu pro kladenské havíře a kováky.

Antonín Janoušek a Slovenská republika rad

Český novinář a komunistický politik

V červnu 2019 jsme si připomněli **100. výročí Slovenské republiky rad**. A my na Kladensku s tím vzpomněli i na **Antonína Janouška.** Proč, když to byl vlastně Nymburák**?** Domníváme se, že takto splatíme určitý dluh, když osobnost Antonína Janouška upadla poněkud do zapomnění.

Antonín se narodil 22. srpna 1877 v Nymburku, pracoval v železničním depu a v roce 1895 vstoupil do sociálnědemokratické strany.

V roce 1906 se stal dělnickým novinářem a funkcionářem dělnických spolků v někdejším Rakousku-Uhersku. Jeho novinářská činnost a politická aktivita ho odvála do několika sociálně demokratických krajových redakcí. Z Nymburka nakonec za 1. světové války **byl vyhoštěn do Kladna na Poldovku**. Zde se rychle **zapojil do dělnického hnutí a stal se prakticky redaktorem SVOBODY,** listu sociálně demokratické strany Kladenského kraje.

Deska na domě ve Vrchlického ulici v Kročehlavech, kde za pobytu na Kladensku bydlel.

Od **roku 1918 žil v Budapešti**, kde působil jako **dopisovatel kladenské SVOBODY**. Koncem roku 1918 se zde **účastnil aktivně maďarské proletářské revoluce**. V roce 1919 vedl českou a slovenskou sekci v ústředním výboru Maďarské komunistické strany. V době dočasného exportu revoluce na východní Slovensko, **vyhlásil dne 20. června 1919** v **Prešově Slovenskou republiku rad** a byl jmenován **předsedou Revoluční vládní rady lidových komisařů a ministrem zahraničí tzv. Slovenské republiky rad** (červen - červenec 1919).

Dne 7. července 1919 československé jednotky vytlačily maďarská vojska z území Československa a Slovenská republika rad zanikla.

Po pádu Maďarské republiky rad v srpnu 1919 byl Janoušek vězněn v Maďarsku a později, v roce 1920, ho Horthyho režim odsoudil a vydal československým úřadům.

V roce 1920 dokonce kandidoval v československých prezidentských volbách proti T. G. Masarykovi, ale získal jen 2 hlasy (ze 411 platných).

V roce 1921 se pokusil o ilegální přechod do Sovětského svazu, byl zatčen a obviněn z vlastizrady. Po intervenci Sovětského svazu byl propuštěn a po udělení sovětského občanství se

tam v 1922 přestěhoval a stal se zmocněncem Mezinárodní dělnické pomoci. Žil v ruské republice Čuvašsko, v jejím hlavním městě Čeboksary, kde založil sirotčinec a kde je po něm pojmenována ulice. Zemřel 30. 3. 1941 přirozenou smrtí.

Antonín Janoušek, zasvětil svůj život boji za osvobození Čechů a Slováků od sociálního útlaku.

Vyhlášení Slovenské republiky rad (původní znění)

Ku proletarom caleho sveta!

Viťazna svetová revolúcia, ktorú ňe môže prekazac v napredovaní s novimi velkimi višledkami bohaciala svojich zdarí. Na slovenskej zemi, ktorá už ošlebodzena je od jarma imperialistov: neška se otvori samostatná **Slovenska Radová Republika**.

Perši skutok bul od jarma českich imperialistov višlebodzeneho proletariata, že od imperialistov vikričeniale s skutočnosci zohavenvo samourčujuce pravo sebe zhotoval.

S tim pohnutom slovenské robotnici, vojaci a sediaci dalej budovali totu revolučnú frontu, ktorej cestu ruská a uhorská Radová Republika rovnili, a plaču, vihrali pre velku ideu svetovej Radovej Republiki.

Slovenska Radová Republika, ktorá še teraz narodzila, jak prirodzenich spojení patril viťaznich prjaceli, ruskú a uhorskú Radovú Republiku a medzinárodného proletariata.

Slovenska Radová Republika stáva še pod ochranu vše lepše a lepše vistaveneho jednotného a solidárneho robotnickeho internationala. Perši pozdrav slovenskej Radovej Republiki ešci českim utlačenim proletarom patri Slovenska Radová Republika stoji tješ na fundamentu najobširnejšej proletárskej demokracii, ale doraz ustaví zbroj diktaturi, ktorá ňe šanuje totich, ktoré proti totej čistej, verejnej a ňefalošnej demokracie dačo piano robja, ktoré samourčujuce pravo ohrožovaju. Z teho cilu rozbúri každú našilnost kapitalistov a imperialistov, vipustoši každú možnost vikoristovanie a chista mocnú svetovú revolúciu mocného pracujúceho ľudi.

Mocno a bez pojednané pracuje slovenskí proletariať svoju historickú povolanú a bi verne prenasledoval robote prechod, že bi svojim prikladom povzbudzoval nasledujúci, že bi na proletárske meno hodne buli.

Nech žije svetová revolúcia! Nech žije komunisticki internacionál!

V létě roku 1919, kdy mladé sovětské Rusko vynakládalo obrovské úsilí, aby uhájilo svou existenci v přetěžkých bojích se zahraničními interventy a vnitřní kontrarevolucí, přišla do Moskvy zpráva, že na Slovensku byla vyhlášena republika rad.

Tato zpráva povzbudila vojáky Rudé armády, kteří bojovali s vojsky Děnikina na jihu, Kolčaka na východě, Juděniče u Petrohradu, s oddíly Petljury a panského Polska na Ukrajině, i s Angličany postupujícími na severu k Vologdě a Petrozavodsku. Revoluční události na Slovensku se staly pro sovětské lidi velkou morální podporou. Pomohly rozptýlit pocity nepřátelství k Čechům a Slovákům, které se vytvořily v důsledku vzpoury československého sboru proti sovětské moci. Revoluce ukázala, že lidové masy v Československu nemají nic společného s touto provokací inspirovanou mezinárodní reakcí.

"Soudruhu Lenine, s radostí Vám, vážený soudruhu, sdělujeme, že slovenský proletariát vytvořil Slovenskou republiku rad. Dovolte, abychom Vás jménem slovenské Revoluční vládní rady u příležitosti Jejího ustavujícího zasedání pozdravili jako vůdce mezinárodního proletariátu."

Takovýto pozdrav zaslala vláda nové Slovenské republiky rad čelnému představiteli sovětského státu 22. června 1919.

Ruská vláda v pozdravném radiogramu podepsaném lidovým komisařem zahraničních věcí O. V. Čičerinem konstatovala: »V tvrdých dnech smrtelného zápolení na bitevních polích mezi světovým imperialismem a světovou revoluci se jako čerstvý bojovník za nový svět objevila nová socialistická republika."

Ale situace na frontách občanské války nedovolila Rudé armádě poskytnout Slovenské republice rad vojenskou a hospodářskou pomoc. A revoluční možnosti Maďarské a Slovenské republiky rad se tedy nemohly úspěšněji realizovat. Nicméně, nehledě na krátkost existence Slovenské republiky rad, můžeme vystopovat určitý její vliv na další vývoj sovětsko-československých vztahů.

Profesor ALEXANDR NĚDOREZOV, doktor historických věd TA 24/1989

Antonín Zápotocký – významný kladenský rodák

Z úcty k Antonínu Zápotockému vydáváme SVOBODU. Jde již o více než 129 let existence tohoto dělnického časopisu, kam přispíval **otec Antonína Zápotockého – Ladislav Zápotocký Budečský,** což je přídomek podle kopce, který je nad Zákolany. Časopisu, který malý Toník roznášel a nosil do jeho kladenské redakce otcovy příspěvky a jehož byl později i redaktorem.

Antonín Zápotocký se narodil 19. prosince 1884, jako druhé z pěti dětí Ladislava Zápotockého, krejčího a českého socialisty a novináře, již v Zákolanech, kam byl jeho otec vystěhován, pro svou politickou činnost, z Prahy. Na měšťanku chodil Toník denně pěšky do Kladna. Postupně se seznamoval s činností dělnických spolků. Vyučil se kameníkem a sochařem v Mělníku. Po vyučení se vrátil k rodině již do Prahy. Tam pracoval mj. i na dostavbě katedrály sv. Víta.

Již v 16 letech vstoupil mezi mladé sociální demokraty. V roce 1907 byl povolán do Kladna, aby se stal tajemníkem krajské sociální demokracie, se sídlem v Dělnickém domě. Vykazoval bohatou činnost – pomáhal v založení dělnického konzumu, působil ve fotbalové Spartě, podařilo se mu v toce 1911 zorganizovat velkou a úspěšnou Dělnickou výstavu na Růžovém náměstí (nám. Svobody). Stal se redaktorem SVOBODY, jejíž redakce se přestěhovala z hostince u Kostků v Zádušní ulici do Dělnického domu. Roku 1910 se oženil s Marií Skleničkovou, se kterou měli dvě dcery.

Po vypuknutí **1. světové války v roce 1914 byl Antonín Zápotocký** povolán na frontu. Z ruské fronty psal dopisy své rodině, ale i členům strany, z nichž některé byly určeny pro SVOBODU, noviny kladenské sociální demokracie.

7. listopadu 1917 zvítězila Velká říjnová revoluce v Rusku. Kusé zprávy o ní vystrašily Evropu i sociálně demokratické politiky. Zpráva o VŘSR zastihla Zápotockého v městečku Belehovo na západní Ukrajině. V dopise, který bezprostředně zaslal kladenským soudruhům, **vítal tuto revoluční událost**, postavil se na její obranu proti Františku Modráčkovi, přednímu sociálnímu demokratovi a správně poukázal na její význam pro pracující lid. AZ patřil v našich zemích mezi první, kteří si tuto skutečnost uvědomili. Ani on přesně nevěděl, co se v Rusku děje. Ale jeho třídní cítění mu napovídalo, že zejména nabídka sovětské vlády na uzavření míru, bude mít dalekosáhlý ohlas mezi národy a uspíší konec války. Zažil rok 1905 a věděl, jak velký ohlas a důsledky ruská revoluce měla v českých zemích. Kladenská Svoboda 15. prosince 1917 citovala z dopisu s. Zápotockého:

"***Nový převrat v Rusku jest pro nás socialisty zajisté událostí významnou. Bylo by si jen přáti, aby se nové vládě ruské podařily její úmysly, zvláště pokud se týče uzavření míru. Jest sice pravda, že poměry v Rusku nejsou ještě v důsledku posledních otřesů vyhraněny a že nejsou také vyloučena nová překvapení, ale uzavřením míru by bylo stanovisko nové vlády mezi ruským lidem velmi posíleno a mohla by se tato pokusiti o uskutečnění dalších socialistických cílů. Uskutečnění jich pak nezůstalo by bez účinku na poměry u nás, tak jako nezůstal bez účinku revoluční otřes z roku 1905.***"

Po vzniku samostatné republiky si státní propaganda, vymýšlela o sovětském Rusku nejrůznější pomluvy a nehorázné lži. Nejdříve se dařilo, protože tu nikdo nebyl, kdo by znal pravdu o sovětském Rusku. Až začali přijíždět navrátilci z Ruska, mezi kterými byli i čeští komunisté. Ti vyprávěli o sovětském Rusku jinak. Byla proti nim rozpoutána doslova štvanice. Hledala je i policie. Naproti tomu se Zápotocký snažil s nimi navázat kontakty. První přijeli koncem listopadu do Prahy a mezi nimi i Kladeňák Alois Muna. S ním Zápotocký dojednal přednášku o sovětském Rusku, která se uskutečnila za obrovské účasti pracujících, již koncem prosince 1918 v Kladně. Kladenští sociální demokraté získali tak spojení se sovětským Ruskem i revolučními pracovníky v sousedních zemích. Navíc i politickou literaturu v češtině. Tu horlivě četl Antonín Zápotocký a také promítal do svého jednání. Zaznamenal to i policejní aparát a již od počátku roku 1919, označil Zápotockého za bolševika a dal ho sledovat.

Zápotocký nevěřil v spontánní vývoj revoluce, chtěl ji systematicky připravovat, aby ji bylo možno ve vhodné situaci uskutečnit. To se ukázalo na **hnutí dělnických rad**, v němž měl vedoucí roli. O tomto hnutí se v sociální demokracii pouze diskutovalo, ale **na Kladensku je dělníci začali zakládat**. Když se s radami začínalo, myslel si i Zápotocký, že by měly být jakýmsi kontrolním orgánem nad státním aparátem a prostředkem nátlaku na něj. Praxe však brzy ukázala, že kontrolovat může jen ten, kdo má moc. Rady tak mohou fungovat jen jako orgány revolučního boje o moc. Proto na demonstraci v Kladně vytyčil heslo:" **Všechnu moc radám"**, podle ruského „Všechnu moc sovětům". Na Kladensku se rady staly takovou silou, že to představovalo určitou formu dvojvládí. Proto také v prosinci 1920 prokázaly odhodlání i připravenost napodobit příklad sovětského Října. To byla **prosincová generální stávka.** Nejdéle trvala na Kladensku. Byla poražena – Zápotocký za tuto svoji činnost byl odsouzen na 18 měsíců.

Ještě z vězení poslal do Kladna **Dopis soudruhům, týkající se založení komunistické strany.** Kladeňáci mu z vděčnosti vystavili legitimaci KSČ s číslem „1". Pracoval ve vedení a v letech 1922 až 1925 jako generální tajemník strany. Ve vedení zůstal i po V. sjezdu 1929 i přes to, že někteří z Gottwaldových soudruhů ho již nechtěli.

Ve 30. letech byl **představitelem Rudých odborů.** Vrcholem jeho činnosti byla organizace **Mostecké stávky v roce 1932**. Později se snažil o **sjednocení odborů v boji proti fašismu.** Po rozpuštění KSČ v roce 1938, ho soudruzi nabádali k emigraci do SSSR. O tu se pokusil i s manželkou v roce 1939, ale byl zatčen, do února 1940 vězněn na Pankráci a potom v Drážďanech. Nakonec až do osvobození roku 1945 v koncentračním táboře Sachsenhausen. Tam pomáhal zejména studentům, které tam dovezli po uzavření vysokých škol. Vyprávěl jim o počátcích a cílech dělnického hnutí a z těchto vyprávění později vznikly jeho knihy.

Po návratu z KT se stal **předsedou Ústřední rady odborů**, členem předsednictva ÚV KSČ a poslancem Národního shromáždění. V létě 1946 předsedal Ústavodárnému národnímu shromáždění. **15. června 1948 byl jmenován premiérem ČSR.**

Dne 21. března 1953 byl Národním shromážděním zvolen prezidentem republiky.

Zemřel 13 .listopadu 1957.

My, starší Kladeňáci, na něj stále vzpomínáme. Je nám vzorem opravdového komunisty.

EV, Svoboda 2018

VŘSR a Antonín Zápotocký

Ráda bych se zmínila o ohlase Velkého října na Kladensku a v této souvislosti i o osobnosti Antonína Zápotockého.

Po vypuknutí 1. světové války v roce 1914 byl Antonín Zápotocký povolán na frontu. Z ruské fronty psal dopisy své rodině, ale i členům strany, z nichž některé byly určeny pro SVOBODU, noviny kladenské sociální demokracie.

7. listopadu 1917 zvítězila Velká říjnová revoluce v Rusku. Kusé zprávy o ní vystrašily Evropu i sociálně demokratické politiky.

Zpráva o VŘSR zastihla Zápotockého v městečku Belehovo na západní Ukrajině. V dopise, který bezprostředně zaslal kladenským soudruhům, vítal tuto revoluční událost, postavil se na její obranu proti Františku Modráčkovi, přednímu sociálnímu demokratovi /jeden z předků paní Petry Buzkové/ a správně poukázal na její význam pro pracující lid.

AZ patřil v našich zemích mezi první, kteří si tuto skutečnost uvědomili. Ani on přesně nevěděl, co se v Rusku děje. Ale jeho třídní cítění mu napovídalo, že zejména nabídka sovětské vlády na uzavření míru, bude mít dalekosáhlý ohlas mezi národy a uspíší konec války. Zažil rok 1905 a věděl, jak velký ohlas a důsledky ruská revoluce měla v českých zemích.

Kladenská Svoboda 15. prosince 1917 citovala z dopisu s. Zápotockého:

„***Nový převrat v Rusku jest pro nás socialisty zajisté událostí významnou. Bylo by si jen přáti, aby se nové vládě ruské podařily její úmysly, zvláště pokud se týče uzavření míru. Jest sice pravda, že poměry v Rusku nejsou ještě v důsledku posledních otřesů vyhraněny a že nejsou také vyloučena nová překvapení, ale uzavřením míru by bylo stanovisko nové vlády mezi ruským lidem velmi posíleno a mohla by se tato pokusiti o uskutečnění dalších socialistických cílů. Uskutečnění jich pak nezůstalo by bez účinku na poměry u nás, tak jako nezůstal bez účinku revoluční otřes z roku 1905. Divím se, že soudruh Modráček mohl se o nové ruské revoluci, jejíž socialistický podklad a cíl jest tak znatelný, vysloviti nesympaticky. Snad proto jen, že jí zkříženy byly cesty, kterých si k uskutečnění svých nacinálních cílů vytkla česká politika? To myslím, že není přece spravedlivé.“***

Po vzniku samostatné republiky si státní propaganda včetně Modráčkových Socialistických listů, vymýšlela o sovětském Rusku nejrůznější pomluvy a nehorázné lži. Nejdříve se dařilo, protože tu nikdo nebyl, kdo by znal pravdu o sovětském Rusku. Až začali přijíždět navrátilci z Ruska, mezi kterými byli i čeští komunisté. Ti vyprávěli o sovětském Rusku jinak. Byla proti nim rozpoutána doslova štvanice. Hledala je i policie. Naproti tomu se Zápotocký snažil s nimi navázat kontakty. První přijeli koncem listopadu do Prahy a mezi nimi i Kladeňák Alois Muna. S ním Zápotocký dojednal přednášku o sovětském Rusku, která se uskutečnila za obrovské účasti pracujících, již koncem prosince 1918 v Kladně. Kladenští sociální demokraté získali tak spojení se sovětským Ruskem i revolučními pracovníky v sousedních zemích. Navíc i politickou literaturu v češtině. Tu horlivě četl Antonín Zápotocký a také promítal do svého jednání. Zaznamenal to i policejní aparát a již od počátku roku 1919, označil Zápotockého za bolševika a dal ho sledovat.

Zápotocký usiloval, aby sympatie k sovětskému Rusku a živelný revolucionismus kladenských dělníků se přeměnily v organizované, uvědomělé hnutí. Sjednocující pracující masy k boji za socialistické cíle. Nevěřil v spontánní vývoj revoluce, chtěl ji systematicky připravovat, aby ji bylo možno ve vhodné situaci uskutečnit. To se ukázalo na **hnutí dělnických rad**, v němž měl Zápotocký vedoucí roli. O tomto hnutí se v sociální demokracii pouze diskutovalo, ale na Kladensku je dělníci začali zakládat. Hnutí rad mělo zásadní význam, protože **souviselo s hlavní otázkou – otázkou moci!**

Zápotocký byl v dubnu 1919 zvolen předsedou komitétu pro volby do dělnických rad na Kladensku. Odtud se hnutí šířilo po celé republice. Vlastní činnost dělnických rad Zápotocký směřoval, ne k teoretickým diskusím, ale k prosazování požadavků, které se bezprostředně týkaly pracujících – akce za zvýšení mezd, proti drahotě a lichvě, za byty pro dělníky, proti daňové politice vlády, za zdanění a zabavení válečných zisků, provedení pozemkové reformy, za znárodnění, akce proti snahám perzekuovat dělníky a jejich organizace a tisk, proti oklešťování demokratických práv lidu. Základním heslem kladenských dělnických rad bylo: **„Kdo nepracuje, ať nejí a nerozhoduje."**

Když se s radami začínalo, myslel si i Zápotocký, že by měly být jakýmsi kontrolním orgánem nad státním aparátem a prostředkem nátlaku na něj. Praxe však brzy ukázala, že kontrolovat může jen ten, kdo má moc. Rady tak mohou fungovat jen jako orgány revolučního boje o moc. Proto na demonstraci v Kladně vytyčil heslo: „**Všechnu moc radám"**, podle ruského „Všechnu moc sovětům". Na Kladensku se rady staly takovou silou, že to představovalo určitou formu dvojvládí. Proto také v prosinci 1920 prokázaly odhodlání i připravenost napodobit příklad sovětského Října.

Na závěr můžeme konstatovat, že VŘSR ovlivnila politický vývoj Antonína Zápotockého, znamenala jeho přechod od sociální demokracie na pozice komunismu.

EV. SVOBODA 2017

Seznam použité literatury:

Pěnička A., Antonín Zápotocký a Kladensko. Kladno 1959

Vonduška V., Grycocá V., Vybrané kapitoly z revolučních dějin kladenského okresu. Kladno 1983

Zajíčková L., Dělnické revoluční hnutí na Kladensku od roku 1918 a jeho vyvrcholení v prosincové generální stávce roku 1920. Kladno 1980

Kráčmarová H. a kol., Spravedlivý svět je možný. Orego Praha 2016

Krajník S., Pospíšil Z., Kladensko. SNK Praha 1985

Kovanda F., Antonín Zápotocký, dělnický prezident. Praha 2017

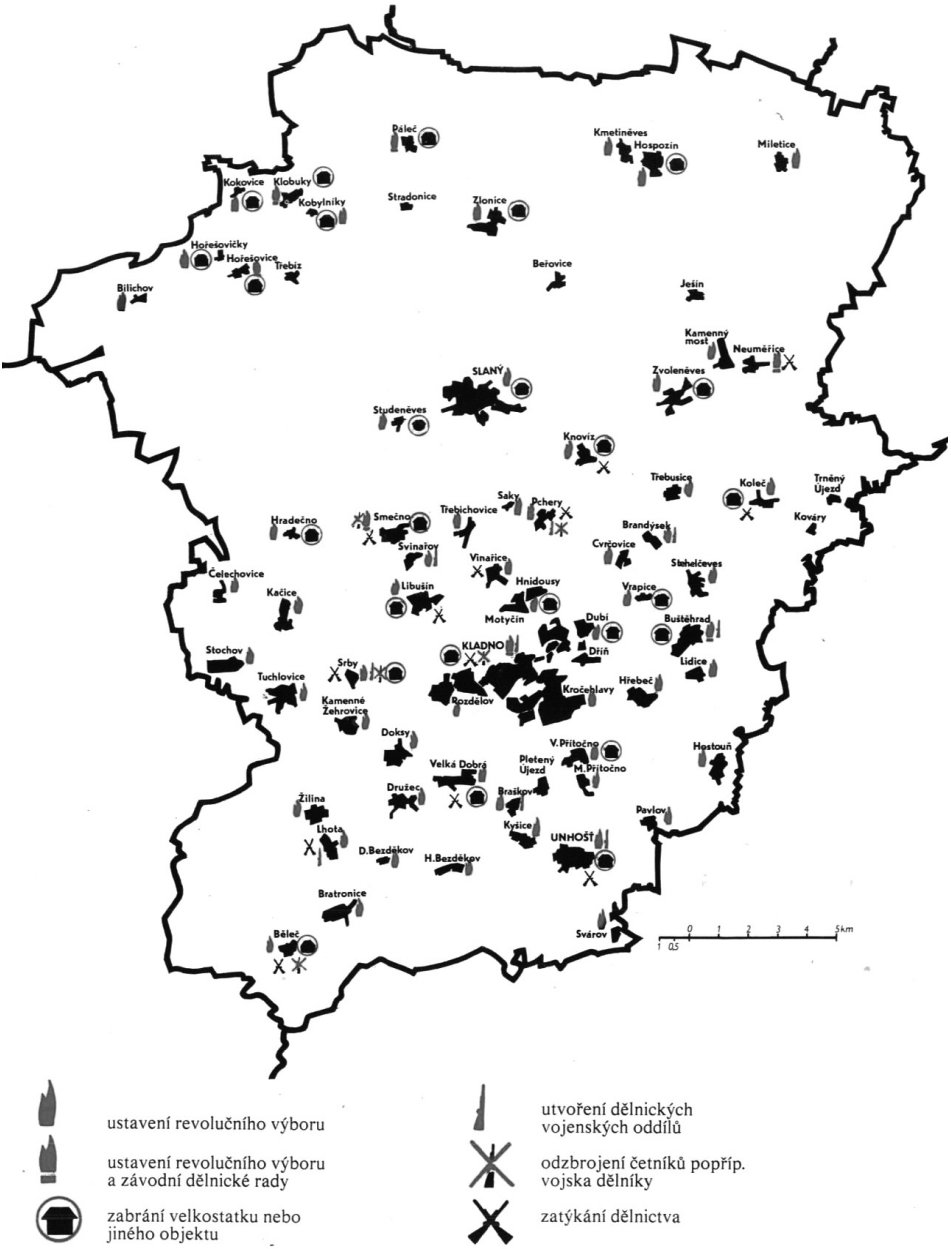
Kol. aut., Příručka k dějinám KSČ. Svoboda Praha 1975

Kol. aut., 100 let ocelí Poldi. Práce Praha 1989

Kol. aut., Vzpomínky na vznik KSČ. Praha 1962

SVOBODA, týdeník OV KSČM Kladno

Internet

Ustavení revolučních výborů a dělnických rad

Eva Vlčková, Ladislav Nyš, Jiří Kopsa

100 let
Prosincové generální stávky na Kladensku *aneb když bylo* Kladno „rudý Kronštadt“

Odpovědný redaktor Jan Klán

Vydal Institut české levice, z. ú.

Tisk a vazba Kaliba

První vydání, Praha 2020

ISBN 978 – 80 – 270 – 8804 – 1

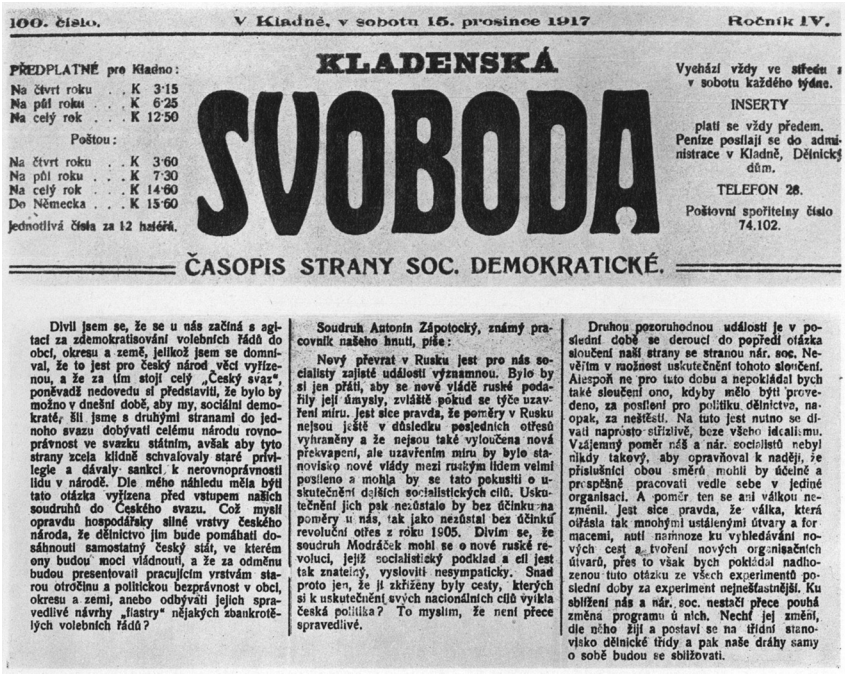
Dělnický dům v Kladně sídlo sociální demokracie (i současné)

Symbolická šibenice pro keťasy na náměstí v Kladně za protidrahotních bouří v květnu 1919

Redakce SVOBODY v Dělnickém domě

100. číslo. V Kladně, v sobotu 15. prosince 1917 Ročník IV.

PŘEDPLATNÉ pro Kladno:
Na čtvrt roku . . . K 3·15
Na půl roku . . . K 6·25
Na celý rok . . . K 12·50

Poštou:
Na čtvrt roku . . . K 3·60
Na půl roku . . . K 7·30
Na celý rok . . . K 14·60
Do Německa . . . K 15·60

Jednotlivá čísla za 12 haléřů.

KLADENSKÁ

SVOBODA

Vychází vždy ve středu a v sobotu každého týdne.

INSERTY
platí se vždy předem. Peníze posílají se do administrace v Kladně, Dělnický dům.

TELEFON 28.

Poštovní spořitelny číslo 74.102.

ČASOPIS STRANY SOC. DEMOKRATICKÉ.

Divil jsem se, že se u nás začíná s agitací za zdemokratisování volebních řádů do obcí, okresu a země, jelikož jsem se domníval, že to jest pro český národ věcí vyřízenou, a že za tím stojí celý „Český svaz", poněvadž nedovedu si představiti, že bylo by možno v dnešní době, aby my, sociální demokraté, šli jsme s druhými stranami do jednoho svazu dobývati celému národu rovnoprávnost ve svazku státním, avšak aby tyto strany zcela klidně schvalovaly staré privilegie a dávaly sankci k nerovnoprávnosti lidu v národě. Dle mého náhledu měla býti tato otázka vyřízena před vstupem našich soudruhů do Českého svazu. Což myslí opravdu hospodářsky silné vrstvy českého národa, že dělnictvo jim bude pomáhati dosáhnouti samostatný český stát, ve kterém ony budou moci vládnouti, a že za odměnu budou presentovati pracujícím vrstvám starou otročinu a politickou bezprávnost v obci, okresu a zemi, anebo odbývati jejich spravedlivé návrhy „flastry" nějakých zbankrotělých volebních řádů?

Soudruh Antonín Zápotocký, známý pracovník našeho hnutí, píše:

Nový převrat v Rusku jest pro nás socialisty zajisté událostí významnou. Bylo by si jen přáti, aby se nové vládě ruské podařily její úmysly, zvláště pokud se týče uzavření míru. Jest sice pravda, že poměry v Rusku nejsou ještě v důsledku posledních otřesů vyhraněny a že nejsou také vyloučena nová překvapení, ale uzavřením míru by bylo stanovisko nové vlády mezi ruským lidem velmi posíleno a mohla by se tato pokusiti o uskutečnění dalších socialistických cílů. Uskutečnění jich pak nezůstalo by bez účinku na poměry u nás, tak jako nezůstal bez účinku revoluční otřes z roku 1905. Divím se, že soudruh Modráček mohl se o nové ruské revoluci, jejíž socialistický podklad a cíl jest tak znatelný, vysloviti nesympaticky. Snad proto jen, že jí zkříženy byly cesty, kterých si k uskutečnění svých nacionálních cílů vyvíkla česká politika? To myslím, že není přece spravedlivé.

Druhou pozoruhodnou událostí je v poslední době se deroucí do popředí otázka sloučení naší strany se stranou nár. soc. Nevěřím v možnost uskutečnění tohoto sloučení. Alespoň ne pro tato dobu a nepokládal bych také sloučení ono, kdyby mělo býti provedeno, za posílení pro politiku dělnictva, naopak, za neštěstí. Na tuto jest nutno se dívati naprosto střízlivě, beze všeho idealismu. Vzájemný poměr náš a nár. socialistů nebyl nikdy takový, aby opravňoval k naději, že příslušníci obou směrů mohli by účelně a prospěšně pracovati vedle sebe v jediné organisaci. A poměr ten se ani válkou nezměnil. Jest sice pravda, že válka, která ošáhla tak mnohými ustálenými útvary a formacemi, nutí namnoze ku vyhledávání nových cest a tvoření nových organisačních útvarů, přes to však bych pokládal nadhozenou tuto otázku ze všech experimentů poslední doby za experiment nejnešťastnější. Ku sblížení nás a nár. soc. nestačí přece pouhá změna programu ú nich. Nechť jej změní, dle něho žijí a postaví se na třídní stanovisko dělnické třídy a pak naše dráhy samy o sobě budou se sbližovati.

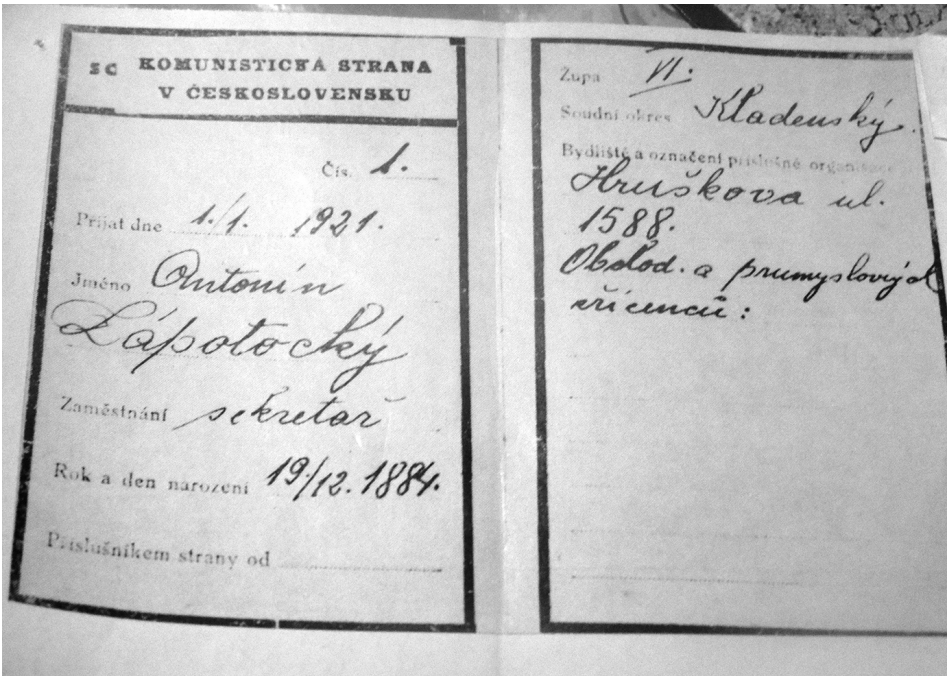
Dopisy Antonína Zápotockého z fronty - Svoboda z roku 1917

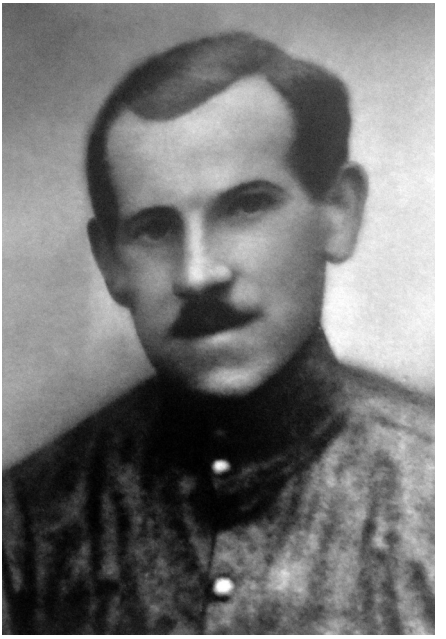
Pankrácký sršatec

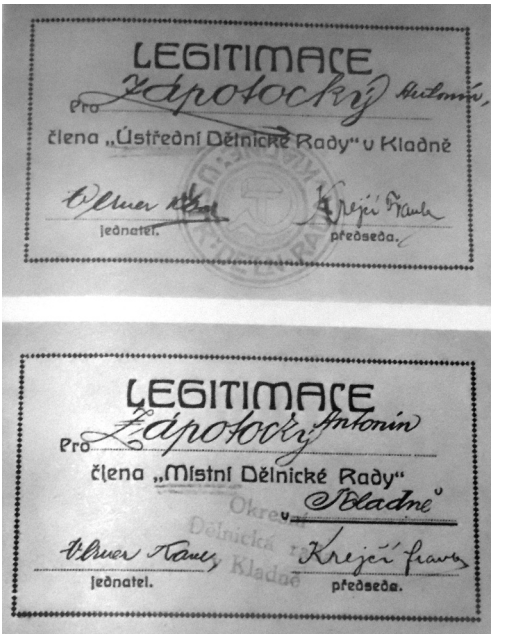

Mandát A. Zápotockého na II. sjezd Kominterny

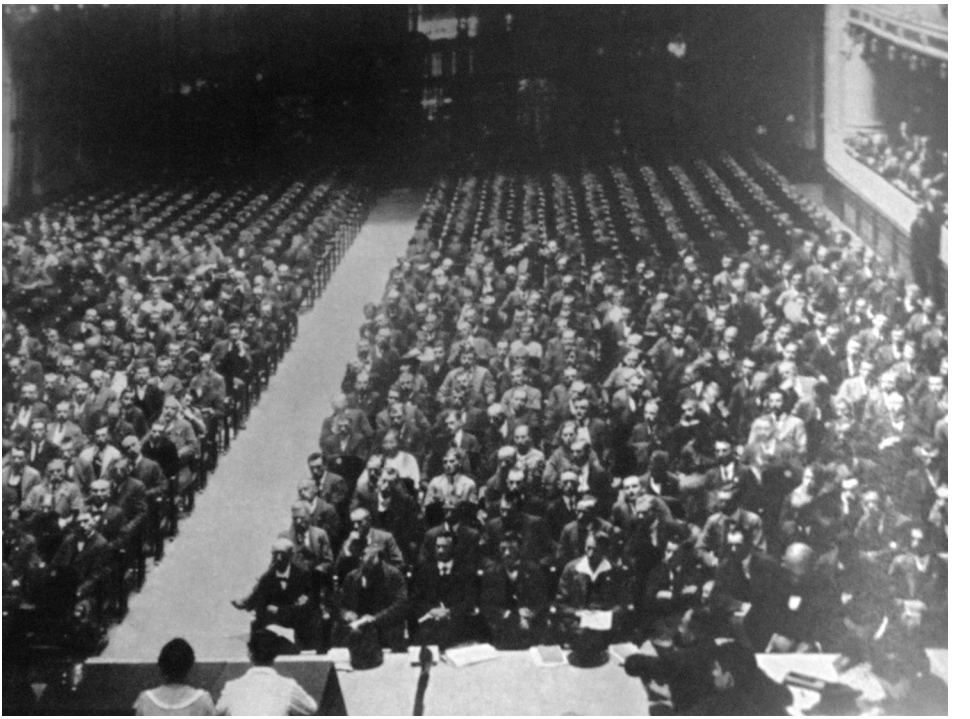

Stranická legitimace Antonína Zápotockého s číslem 1.

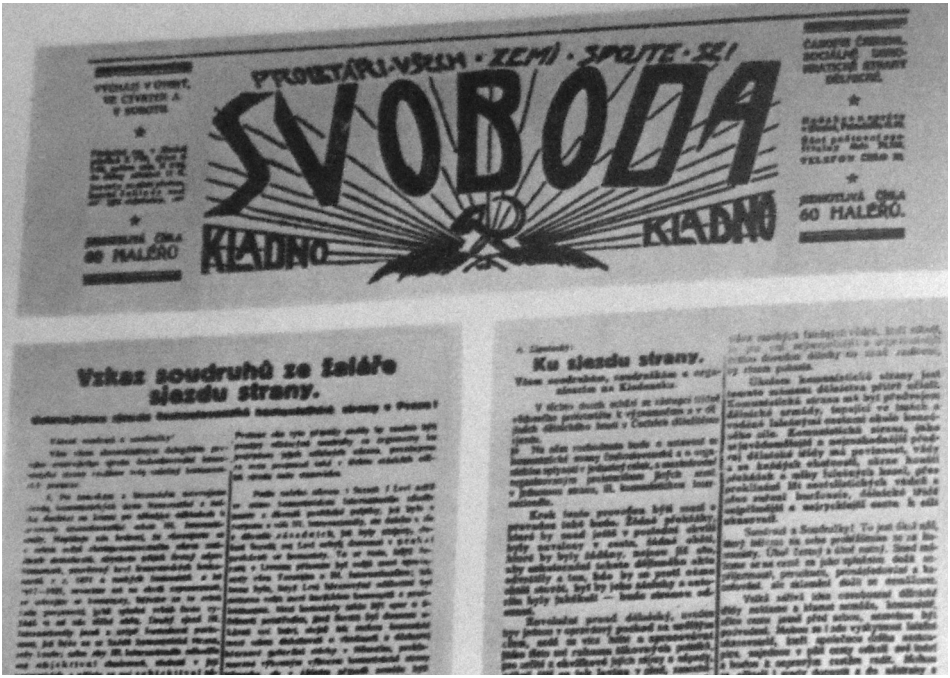

Fotografie Antonína Zápotockého z roku 1920

XIII. sjezd sociální demokracie v Praze

PROLETÁŘI VŠECH ZEMÍ SPOJTE SE!

SVOBODA

KLADNO

KLADNO

60 HALÉŘŮ

Vzkaz soudruhů ze žaláře sjezdu strany.

Ku sjezdu strany.

Dopisy soudruhům ze žaláře ke vzniku KSČ

Demonstrace na kladenském náměstí z 22. ledna 1918

SVOBODA

Jednotlivé číslo za 30 hal.

Provolání.

Okresní dělnická rada v Kladně ve své schůzi dne 23. února 1920 o stávající situaci usnesla se obrátit se k veškerému pracujícímu lidu v československé republice s následujícím provoláním:

Soudruzi, občané!

Vývoj událostí v republice naší po dlouhou dobu od převratu činí tak jasnými ukázal nesnášenlivost dosavadního zřízení uspokojiti poměry v republice ku spokojenosti nejširších mas lidových a odstraniti důsledky hospodářského rozvratu, při válečného válkou.

Znechucení obyvatelstva zapříčinilo nejen jedině proto, že nebylo dostatek proso válce a odhodlání vykonat veškeré nutné hranky k zachycení veškeré skličné a úrody tíživé nedbalé ostatní.

Existenční poměry pracujících tříd za války krajně zbídačené, nebyly na výši úrovně povznesen, an opětné zadostiučinění obvaly splnit sliby po převratu lidu dané o vyvlastnění velkostatků, dolů a průmyslových podniků, kapitalistů lichvářských zisků a velkých kapitálů, zkrátka provedení sociálního republiky.

Ani slibovaná demokratisace [illegible] zákonů správního zřízení republiky nebyla provedena. Nemůže se rozuchovat, že v platnosti veškeré staré zpátečnické úřadní rakouské praktiky a omezující volnost a svobodu občanskou, ale i veškerý zpátečnický, byrokratický aparát úřadnický byl v nezměněném stavu převzat ze starého monarchistického státu a nastoupil s rozkazem a utužením staré absolutistické v nové republice.

Právě tak i bývalá militaristická soustava, celou národ znechucovala a proklínala, která byla hlavní příčinou vypuknutí hrozného vražedné světové války, zůstala nezměněna, a pozůstatek staré oficiralé a generalské kamarilly, z Rakouska převzaté a novými militaristy doplněné a rozšířené pracuje ze plného potrou na utužení každé svobodnější a demokratičtější instituce a zřízení a úplném militarisování nové budované branné moci státu.

Stejně tak prázdnou frází zůstaly veškeré sliby o uskutečnění velkých kulturních cílů, odluka církve od státu, odškrtnutí školské výchovy a postavení ji na pevný podklad mravního ducha a vědeckého poznání.

Po 1. a půlleté zkušenosti dospívá dnes veškerou československý pracující lid k pevnému přesvědčení, že i stávající Národní shromáždění, koaliční ministerstva i tak zvaní sociálové v úřadech, zákonodárných sborech ve starých stopách nedělají [illegible] hospodářském, nejsou nám zárukami, při [illegible] alisticky cíl v praxi uskutečnit.

Zklamané tyto nadšení a nedůvěrné [illegible] vnitřní prostředí přesvědčený jako nemožný stroje, [illegible] vrstvy jako zpronárodňovacím inteligenci, [illegible] hodnotné armády jako bezpodmínečné.

Ve všech těchto vrstvách zavládl dnes po [illegible] stavu nutnosti s celým svým aparátem byrokratický [illegible] provésti zápasu a uskutečnit to, co lidu v programových [illegible] slibovány. Všeobecné [illegible] přesvědčení, že válka revoluce osvobozovací v rukou [illegible] nesla nám uskutečnila, že revoluce žije, zrání a vyvíjí se, [illegible] čím dále tím více vzdor se jako veliký [illegible] dárných z nadšených.

V těchto všech těchto [illegible] zdůrazňuje znova Okresní dělnická rada, že rozhodující úkol v [illegible] nastoupení [illegible] a tudíž veliké velmi [illegible] proletariátu [illegible] průmyslovému [illegible] a [illegible] [illegible] kterým [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]